

UNIVERZITA
JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

Bakalářské prezenční studium

2008 - 2012

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Jaroslava Faldynová

Česká justice a její důvěryhodnost

Praha 2012

Vedoucí bakalářské práce:

RNDr. Jaroslav Huk, CSc.

COMENIUS UNIVERSITY PRAGUE

Bachelor Full-Time Studies

2008 – 2012

BACHELOR THESIS

Jaroslava Faldynová

Czech judiciary and its credibility

Prague 2012

The Bachelor Thesis work supervisor:

RNDr. Jaroslav Huk, CSc.

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená bakalářská práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne

Jaroslava Faldynová

Poděkování

Chtěla bych poděkovat RNDr. Jaroslavu Hukovi, CSc. za odborné vedení, za pomoc a rady při zpracování této práce.

Anotace

Tato bakalářská práce se zabývá problematikou důvěry české justice. Probírá faktografické údaje z uvedených publikací a výzkumy veřejného mínění, které objasňují důvěru obyvatel České republiky na české soudnictví. Stanovené hypotézy jsou prověřovány pomocí hloubkových rozhovorů.

Klíčové pojmy

Acquis communautaire

Evropská komise

Evropská legislativa

Evropská Unie

Justice

Listina základních práv a svobod

Novela

Ústava

Zákoník

Annotation

This Bachelor's Thesis deals with problems of confidence of Czech judiciary. It discusses factual account from mentioned publications and opinion poll which clarifies confidence of inhabitants of the Czech Republic in the Czech judiciary. The hypotheses, which are formulated, are verified by depth interviews.

Key words

Acquis communautaire

European Legislation

Judiciary

the Amendment,

the Code

the Constitution

the Declaration of Human Rights

the European Commission

the European Union

OBSAH

ÚVOD.....	8
TEORETICKÁ ČÁST	
1 SOUDY.....	10
1.1 VÝVOJ SOUDNICTVÍ U NÁS PO ROCE 1989	11
1.2 STRUKTURA SOUDŮ A JEJICH POVINNOSTI	20
1.2.1 ÚSTAVNÍ SOUD.....	22
1.2.2 SOUSTAVA OBECNÍCH SOUDŮ – NEJVYŠŠÍ SOUD... ..	25
1.2.3 NEJVYŠŠÍ SPRÁVNÍ SOUD.....	30
1.2.4 VRCHNÍ, KRAJSKÉ A OKRESNÍ SOUDY.....	30
1.2.5 STÁTNÍ ORGÁNY A ÚŘADY NEZÁVISLÉ NA MOCI VÝKONNÉ.....	33
1.3 LISTINA ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD	34
1.4 EVROPSKÁ LEGISLATIVA.....	39
2 POSTAVENÍ JUSTICE V OČÍCH VEŘEJNOSTI.....	49
2.1. PRŮZKUMY VEŘEJNÉHO MÍNĚNÍ.....	49
2.1.1 NEJVYŠŠÍ STÁTNÍ INSTITUCE.....	49
2.1.2 OSTATNÍ SOUDY.....	53
2.2 NÁZORY EXPERTŮ.....	55
PRAKTICKÁ ČÁST	
3 CÍLE A HYPOTÉZY.....	58
4 METODIKA A VÝSLEDKY.....	60
5 DISKUSE.....	71
ZÁVĚR	74
SEZNAM POUŽITÉ ČESKÉ LITERATURY	75

ÚVOD

O činnosti soudů a jejich důvěře slýcháme často z médií. Každý máme na jejich počínání vlastní názor. Ale kolik z nás ví jistě, že o činnosti justice zná vše? Jejich funkce i struktura by měla být každému známá. Je lehce dohledatelná a přehledně zpracovaná i jednotlivými institucemi. Přesto málokterý občan české republiky má dostatečné povědomí o justici.

Důvěra v justici a v její nezájatost je nízká. Podle průzkumů veřejného mínění zjistíme, že důvěryhodnost justice v očích veřejnosti výrazně neklesá, ale i nestoupá. Nepřekračuje však hranici 50%.

Co způsobilo, že veřejnost nevěří ve spolehlivost, důvěryhodnost a výkonnost justice? Soudy jsou nedílnou součástí našeho státu a jejich činnost se dotýká každého z nás. V této práci se nevěnuji jednotlivým soudním kauzám, ale důvěře v soudy České Republiky obecně.

Svojí bakalářskou práci jsem rozdělila do dvou částí. Na teoretickou a praktickou část. V první, teoretické části se zabývám nedávnou historií české justice a její současnou strukturou. Také se zaměřuji na část Ústavy České Republiky a to na Listinu základních práv a svobod. Další probíranou oblastí jsou změny v legislativě, které Česká Republika přizpůsobila podmínkám připojení k Evropské Unii.

V další kapitole teoretické části podle výzkumů veřejného mínění ověřuji, jakou důvěru si česká justice udržuje v očích veřejnosti. Následují názory odborníků z oblasti justice.

Druhou částí mé bakalářské práce je část praktická. Zde, po formulování cíle a hypotéz, pokládám otázky nejen ohledně důvěry v justici, ale také ohledně veřejného povědomí o justici, o důvěře v nestrannost soudů, apod. Tyto otázky zodpovězené osobami z justičního i veřejného prostředí jsou dalším bodem praktické části.

Cílem mé bakalářské práce, Česká justice a její důvěryhodnost, je objasnit jakou má česká justice důvěru veřejnosti a získat odpověď na otázku proč tomu tak je.

1 SOUDY

Ubi societas, ibi ius

Kde je společnost, tam je i právo

„Právní dějiny ukazují, že právo přes všechnu cílevědomou lidskou činnost, která ho provází, podléhá evolučnímu vývoji, kterou lze spatřovat, jak ve vývoji přírody, tak i životě člověka. Ze svých původně skromných začátků se vyvinulo ve složitý organismus jednak množící se hospodářskými vztahy, jednak i zobecňováním původních konkrétních pravidel. Složitější společenské vztahy vyvolávaly složitější právní úpravu. Až společenský řád dospívá do dnešní podoby, kdy s trochou nadsázky, si nelze představit společenské dění bez všudypřítomného práva... V důsledku zmnožení složitosti života, vyjadřování právních pravidel se stává úkolem specializovaných orgánů – soudy (Harvánek, J. a kol. Teorie práva. 1. Vydání. Copyright. 1998. s. 74,75. ISBN: 80-210-1791-0).

Václav Pavlíček, 1998, s. 311 popisuje vznik soudů tak, že stát je mocenskou organizací, která může donucovacími prostředky regulovat chování lidí. Tato moc státu nad jednotlivcem má své oprávnění v tom, že jediné takto mohou být uskutečňovány určité funkce, nezbytné pro život společnosti – jaké to jsou, resp. Jaké to mají v daném prostoru a v dané době, je jistě věcí diskuse. Musí však existovat i mechanismy, jejichž cílem je zajistit, aby moc státu byla využívána jen k těm odůvodněným cílům, které opravňují její existenci a aby nebyla zneužívána. Proto ve vyspělém, modernám státě by nepochybně měly být již v rámci vlastního státního mechanismu koncipované prostředky, vylučující, napravující, popřípadě i sankcionující případné zneužití moci.

Tamtéž, s. 316 dodává, že tento státní monopol ochrany a práva má však i druhou stránku – soudnictví patří k funkcím státu, které stát musí obligatorně zajišťovat. Stát nemůže na svou funkci rezignovat. Pokud by stát neplnil svou povinnost zajistit efektivní fungování soudnictví, šlo by ve svém

důsledku o vysoce negativní a nebezpečný jev „denegatio iustitiae“¹, neboť by se spravedlnosti nešlo legálně dovolat; svémoc, která by v takovém případě mohla spontánně propuknout, je nepochybně neslučitelná se zásadami moderního státu a právního státu zvláště (Pavlíček, V. Ústavní právo a státověda, 1.díl. Obecná státověda. Praha: Linde. 1998. ISBN: 80-7201-141-3).

1.1 Vývoj soudnictví u nás po roce 1989

Po listopadu 1989 v souvislosti s politicko-hospodářskými změnami byla podrobena kritice státní moc, ať šlo o moc zákonodárnou, výkonnou nebo soudní. V období jednotné státní moci opřené o článek 4 tehdejší ústavy, stanovící závazně vedoucí úlohu vládnoucí strany, se z povědomí vytratilo, že státní moc v demokracii nemůže být jednotná, ale že jsou tři druhy relativně samostatných státních mocí, přičemž u státní moci soudní je zvláštností v demokratických státech požadavek nestrannosti zaručované, nezávislostí soudů a soudců (Bičovský, J. Pokleslost justice a její obroda. Praha: Gema Art. 1995. s. 9).

Období návratu k původním tradicím, ale zároveň i urychleného přizpůsobování zastaralého systému požadavkům moderní demokratické společnosti, bylo zahájeno již na počátku devadesátých let. V té době bylo občanskoprávní i trestní řízení oproštěno od těch nejzjevnějších deformací minulého režimu, novelizován byl v základním rozsahu i občanský zákoník a trestní zákon. Byl přijat zcela nový obchodní zákoník, neboť obchodní právo za minulého režimu vlastně neexistovalo.

Z justice odešli lidé, kteří byli v rozporu s požadavky profesní etiky spojení s minulým režimem. Naopak přibývalo velké množství mladých soudců, absolventů již polistopadových ročníků právnických fakult, kteří již měli možnost získat v justici první zkušenosti. Vznikly základní obrysy justice

¹ Odepření spravedlnosti

demokratického právního státu (Ministerstvo spravedlnosti. <http://194.213.41.20/justice/ms.nsf/Index?OpenPage> [online]. 2002 – 2012 [cit. 2012-1-20]. <http://194.213.41.20/justice/ms.nsf/Dokumenty/69F43C47BBE0F953C1256CB0036AAB0>).

Důležitým mezníkem v právních dějinách České Republiky bylo období 17.11.1989 – 31.12.1992. Tomuto časovému úseku se věnují Malý, K., M. Tomášek, 2009, s..., kde také uvádějí:

„Federální, české (produkované ČNR) a slovenské (produkované SNR) zákony ve shora uvedeném časovém rozmezí představují nevýznamnější část právních předpisů, vytvářených a vyhlášených v posledních 38 měsících trvání československého právního řádu, i když ten, jak je všeobecné známo, reálně neexistoval a nepůsobil v kontinuální časové a prostorové nepřetržitosti a téže „ohniskové době“, jak se r. 1918 utvořil.

Obsahově je zákonodárství pocházející z tohoto časového úseku profilované dvěma základními, částečně rozpornými tendencemi. Neznamená to samozřejmě, že každý tehdy přijatý zákon lze zařadit buď do jedné, nebo do druhé z nich, ať už proto, že nese prvky obou tendencí, nebo proto, že jej z obsahových důvodů nelze řadit ani k jedné z nich. První je nástrojem prosazení a upevnění důsledků systémové politické změny, tj. nahrazení dosavadní mocenské báze, poněkud zjednodušeně nazývané komunistickou, politickým pluralismem, jehož složky respektují demokratický právní stát, dělbu jeho moci, uznávají a budou garantovat občanská a politická práva, svobodné tržní prostředí se všemi důsledky a solidárně vnímají obtížné sociální situace a stavy, v nichž se jednotlivec nebo rodina objektivně musí nebo subjektivně může octnout.

Tato tendence je časově prvotní, zasahuje postupně téměř do všech oblastí právního řádu a je převážně prováděna federální legislativou. Samostatně však existuje krátce. V okamžiku, kdy mají být vnější znaky, tj. název státu, jeho armády a státní symboly, tedy terminologické a grafické

markanty dosavadní mocenské konstelace odstraněny, došlo k vyvolání tendence druhé. Druhou tendencí prostupujícím zákonodárstvím tohoto období je odraz vztahu české a slovenské politické reprezentace, který se nejpozději od 29.3.1990 projevuje jako počínající eroze společného státního soužití obou národů, stále zřetelněji směřující k likvidaci jakékoli podoby společného právního řádu a k vytvoření, s předstihem konkrétních kroků na slovenské straně, dvou formálně oddělených právních řádů. Tuto tendenci představuje na padesát zákonů FS, ČNR a SNR.“

Symbolem mocenského zvratu v tehdejší ČSSR je datum 17. listopadu 1989. První částka Sbírky zákonů byla po tomto termínu vydána 27. listopadu (částka 29) a neobsahuje žádný náznak zahájení mocenské změny. Ani částka z 28. listopadu (částka 30), která přináší dvě ministerské vyhlášky s daty vydání po dni 17.11.1989, nedává možnost rozpoznat jakýkoli politický pohyb v pozadí otištěných norem. Až v částce 31 z 30. listopadu 1989 je obsažen úst. Zák. č. 135/1989 Sb. Z 29. 11. 1989, kterým se mění Ústava ČSSR (úst. Z .č. 100/1960 Sb. v platném znění). Novela směřuje k základům dosavadního politického systému. Odstraněním čl. 4 o vedoucí úloze KSČ ve společnosti i státu byla zlikvidována prerogativa této strany, která vstoupila do ústavního práva s nabytím účinnosti úst. Zák. č. 100/1960 Sb. tj. 11. 7. 1960, ale fakticky existovala už dlouho před tím. Jakkoliv zrušení vedoucí úlohy KSČ zapůsobilo zejména na širokou veřejnost, omezenému okruhu právních odborníků na ústavní právo bylo známo, že vedení této strany souhlasilo nebo alespoň bylo smířeno s tím, že v předpokládané nové ústavě, o jejíž přípravě se rozhodlo už v roce 1986, obsah čl. 4 zachován nebude.

Předběžný interní materiál vytvořený pracovní skupinou expertů a rozšířený v polovině roku 1989 o vedoucí úloze KSČ nehovořil. Reformulace čl. 6 odstranila „transmisní“ úlohu Národní fronty a učinila ji pouze dobrovolným sdružením, mimo jiné, i politických stran, zatím jen těch dosavadních v ní fakticky obligatorně sdružených. Tento zásah rozrušoval od roku 1948 existující systém jednotných kandidátek Národní fronty, počínaje volbami dle z. č. 75/1948 Sb., a dávala najevo, že každé budoucí volby se

budou odehrávat mimo dosavadní systém Národní fronty. Další existence mimoprávního svazku, jehož počátek lze klást do doby moskevských jednání o utvoření první (košické) vlády působící na osvobozeném území (jaro 1945), byla tak brzo odsouzena k zániku. Podle prof. Boguszaka „touto ústavněprávní změnou byl v podstatě obnoven status politických stran, jak se uplatňoval v předmnichovské ČSR“ In (Boguszak, J. Politické strany – kontinuita a diskontinuita (právní kazuistika). AUC Iuridica. 1999. č. 1-2, s. 215).

Skutečná podstata událostí počínajících 17. listopadu 1989 není samozřejmě v právních předpisech otevřeně vyjádřena. Jen v normativní části amnestijního rozhodnutí prezidenta G. Husáka z 8. 12. 1989 (č. 150/1989 Sb.) je jeho obsah dáván do „souvislosti s demokratickým procesem probíhajícím ve společenském a politickém životě“. Do určité míry to bylo způsobeno i tím, že počáteční kroky mocenské změny prováděly zákonodárné orgány v nezměněném a jen pozvolna v částečně pozměněném složení a jejich čele stáli dosavadní ústavní činitelé.

Až 23. ledna 1990 najdeme pod federálním zákonem (úst. Z. č. 13/1990 Sb.) podpisy všech nově konstituovaných ústavních činitelů: prezidenta republiky, předsedy FS a předsedy vlády. Předseda vlády působil ve vládních strukturách i v předchozí době. Předseda FS se do téže pozice vrátil přibližně po dvaceti letech. Obměna ústavních činitelů ČR probíhala ještě pomaleji. Ke změně předsedy české vlády došlo počátkem března 1990 a ke změně předsedy ČNR došlo až po volbách na přelomu června a července téhož roku.

Dva pravděpodobně nejvýraznější zpětné zásahy do platného zákonodárství ve zkoumané době byly obsaženy v reformní legislativě roku 1990. Úprava trestního práva hmotného (zák. č. 175/1990 Sb.) přinesla absolutní zrušení trestu smrti a u již uloženého trestu před 18.5.1990 přeměnu v trest odnětí svobody na doživotí.

Zákonodárství z roku 1991 přineslo do zatímního zkoumání zpětných zásahů do právní minulosti nové elementy. Byly obsaženy zejména ve dvou zákonech: zákonu o mimosoudní rehabilitaci č. 87/1991 Sb. z 21.2. účinného

od 21.3.1991 a zák. č. 229/1991 Sb., o úpravě vlastnických vztahů k půdě a jinému zemědělskému majetku z 21. května, účinného od 24. června 1991.

První ze zákonů rozšířil zmírnění následků některých majetkových křivd o kategorii křivd jiných a k správním aktům jako důvodu jejich vzniku přidal občanskoprávní a pracovněprávní úkony učiněné v období od 25. Února 1948 do 1. ledna 1990. Pokud došlo k odnětí vlastnického práva k věci movité nebo nemovité na základě předpisů o znárodnění z let 1945 a 1948 v rozhodném období bez náhrady, vznikl oprávněný nárok, který bylo možno uplatnit podle zák. 92/1991 Sb., o převodu majetku státu na jiné osoby.

Od počátku července roku 1992 bylo zřejmé, že úplný zánik každé česko-slovenské nebo slovensko-české koexistence je jen otázkou krátkého času a odehraje se bez občanů. Ústavou přijatou SNR 1.9.1992, účinnou od 1.10.1992 (viz úst. Zák. SNR č. 460/1992 Zb. Z.), „Slovensko samo vyřadilo se z federace“.

Právo obou národů na sebeurčení až do oddělení bylo obsaženo v úst. Zákoně o čsl. Federaci (úplné znění naposledy č. 103/1991 Sb.) a posléze opakovaně v Listině základních práv a svobod (č. 23/1991 Sb.).

Dohoda V. Klause a Vl. Mečiara, šéfů stran, které zvítězily v červnových volbách 1992, o rozdělení České a Slovenské Federativní Republiky na dvě unitární republiky od 1.1.1993, změnila dosud téměř souběžně realizované zákonodárné tendence v převahu tendence druhé, na níž se musela soustředit pozornost nyní i v české a likvidační federální legislativě. Řada předpokládaných kroků byla sice odložena, pozastavena nebo zpomalena, ale setrvačně pracující FS neztratilo ze zřetele reformní a transformační tendenci až do konce svého působení.

Období od konce roku 1990 do konce roku 1992 je téměř bezvýhradně v dosavadní literatuře hodnoceno jako rozhodující časový úsek tzv. transformace ještě československého právního řádu, která tak obsahově naplňuje první zákonodárnou tendenci intuitivně naznačenou v úvodu. Spočívá jednak v odstranění právních překážek dosavadního právního řádu, jednak ve

vytvoření právních institutů, institucí a celých úprav nových, respektive přetvořených z některých dosavadních tak, aby výsledky ve svém souhrnu konvenovaly demokratickému politickému systému, hospodářské soustavě neusměrňované plánem a nezasažené dirigismem každodenního řízení a svobodnému občanovi chráněnému soustavou základních práv a svobod (Malý, K., M. Tomášek. Nové jevy v právu na počátku 21. století. 1. vydání. Praha: Karolinum. 2009. s. 45 ISBN 978-80-246-1686-5).

Organizaci soudnictví v České republice upravoval od doby jejího vzniku v roce 1993 recipovaný zákon Federálního shromáždění ČSFR č. 335/1991 Sb., o soudech a soudcích, který na našem území s účinností od 1. 9. 1991 nahradil předchozí zákon z doby nesvobody č. 36/1964 Sb., o organizaci soudů a o volbách soudců. Tato první porevoluční úprava opustila totalitní doktrínu předchozího zákona, vyjádřenou zcela bez okolků v tehdejší ustanovení o prvním úkolu soudů Československé socialistické republiky: „Soudy jsou povolány chránit socialistický stát, jeho společenské zřízení a vztahy ke světové socialistické soustavě.“

Podle zákona o soudech a soudcích z roku 1991 začaly být československé soudy teprve de iure skutečnými soudy demokratického státu, nezávislými, jejichž primárním úkolem je poskytovat ochranu právům a rozhodovat o právech, povinnostech a právem chráněných zájmech fyzických a právnických osob. Samotná úprava státní správy soudů však v novém zákoně o soudech a soudcích nebyla, obsahoval ji další zákon č. 436/1991 Sb., o některých opatřeních v soudnictví, o volbách přísedících, jejich zproštění a odvolání z funkce a o státní správě soudů České republiky, konkrétně jeho §16—25 (Česká justice – otázka správy a nezávislosti. Praha: Transparency International – Česká republika. Srpen 2010. ISBN: 978–80–87123–15–7).

Viktor Knapp, v roce 1998 na straně 61 se k tomuto období vyjadřuje takto: „Před přijetím Ústavy ČR došlo v l. 1990 – 1992 v československém a českém právním řádu ještě v rámci České a Slovenské Federativní Republiky k zásadním a strukturálním změnám. V zásadě šlo o kvalitativní změny právního řádu totalitního státu s převážně etatizovanou ekonomikou, řízenou

administrativně direktivním způsobem, v němž byla omezována a eliminována lidská a občanská práva. V tomto procesu probíhala v rámci celospolečenské demokratické transformace zásadní přeměna práva, odpovídající principům pluralitního demokratického politického systému a vytváření tržní ekonomiky. Tento proces byl složitý a postupný, nedosažitelný jednorázovou globální přeměnou. Zůstaly dosud v platnosti celé části právního řádu, které nejsou bezprostředně spjaté s vytvářením demokratického státního a politického systému a garantováním základních práv a svobod občanů“ (Knapp, V. a kol. Tvorba práva a její současné problémy. 1. Vydání. Praha: Linde. 1998. S. 61. ISBN: 80-7201-140-5).

Druhým obdobím zásadních změn prochází česká justice, podle článku Ministerstva spravedlnosti České republiky na internetových stránkách, v roce 1999, kdy vyhlásila česká vláda program reformy soudnictví. Jeho základním cílem je dotáhnout změny z prvního období na takovou úroveň, aby česká justice plně odpovídala požadavkům moderní demokratické společnosti 21. století.

V roce 2002 je velká část legislativního rámce reformy již přijata. Z přijatých zákonů je třeba jmenovat především následující:

V civilní oblasti je nejdůležitější změnou rozsáhlá reforma civilního řízení provedená novelou občanského soudního řádu účinnou od 1. ledna 2001. Týká se všech stádií řízení, ať již jde o stanovení lhůty 7 dnů pro vydání předběžného opatření soudu na majetek žalovaného, o pravomoc soudu nařídit žalovanému vyjádřit se k žalobě a označit důkazy na svoji obranu, o nová pravidla doručování, dokazování, odvolání i výkonu rozhodnutí. Celkovým smyslem novely je zjednodušit civilní řízení, umožnit soudu efektivní postup při projednávání jednotlivých věcí a zabránit umělému protahování řízení ze strany těch účastníků, kteří nemají zájem na jeho skončení.

Reformu civilního řízení dále od 1. května 2001 doplňuje nový zákon o soudních exekutorech. Jím se do českého právního řádu zavádí zcela nová profese soukromého soudního exekutora. Cílem zákona bylo vytvořit účinný

systém soudních exekucí, kdy vedle dosavadního výkonu soudních rozhodnutí prováděného pouze soudem, je možné, aby se věřitel, jehož pohledávka byla potvrzena vykonatelným rozhodnutím, uspokojil na majetku dlužníka také za pomoci soukromého exekutora, kterému za exekuční činnost náleží odměna. Vzhledem k vysokým nárokům na odpovědnost soudního exekutora bude přístup k této profesi omezen pouze na nositele plnohodnotného právnického vzdělání, kteří jsou povinně sdruženi v Exekutorské komoře ČR.

Z dalších důležitých zákonů v civilní oblasti je třeba jmenovat novelu obchodního zákoníku, účinnou od 1. ledna 2001, kterou se mj. stanovují pravidla pro rozdělování a slučování obchodních společností a posilují práva menšinových akcionářů, a novely občanského zákoníku, které výrazně posilují práva spotřebitelů při prodeji zboží či služeb na dálku či mimo provozovnu a při uzavírání tzv. formulářových smluv a také zavádějí dvouletou záruční dobu na spotřební zboží. Všechny tyto novely byly určeny především k provedení příslušných směrnic Evropských společenství do českého práva.

V trestní oblasti je nejdůležitějším krokem zásadní reforma trestního řízení provedená novelou trestního řádu, která nabyla účinnosti od 1. ledna 2002. Jejím cílem bylo výrazně zjednodušit trestní proces a umožnit orgánům činným v trestním řízení efektivní postup proti všem druhům trestné činnosti a zejména proti závažné kriminalitě ve formě organizovaného zločinu, proti hospodářské a finanční kriminalitě, korupci či praní peněz. Zjednodušila se přípravná fáze trestního řízení, odstranilo se zdlouhavé dvojí šetření nejprve ze strany kriminální policie a po té vyšetřovatele. Těžiště procesu se přesunulo do řízení před soudem. Výrazně se posílilo postavení státního zástupce, který musí být v přípravném řízení „pánem procesu“ a nést i hlavní odpovědnost za stranu obžaloby v řízení před soudem.

Další významnou změnou v trestní oblasti je nový zákon o Probační a mediační službě, jímž se zřizuje tato nová instituce, která má svoji paralelu v mnoha vyspělých evropských zemích. Jejím úkolem je dohled nad pachateli trestné činnosti, mediací urovnání a náhrady škody ze strany pachatele vůči oběti trestné činnosti, návrhy na ukládání alternativních trestů ve formě obecně

prospěšných prací, péče o podmíněčně odsouzené a podmíněčně propuštěné pachatele a o jejich návrat do společnosti.

V oblasti organizace soudnictví je nejdůležitějším předpisem nový zákon o soudech a soudcích, který nabyl účinnosti 1. dubna 2002. Tímto zákonem byl založen systém profesního dlouhodobého vzdělávání v justici. Na základě zákona vznikla v roce 2002 Justiční akademie, která pečuje o odbornou přípravu všech pracovníků v justici. Zákon původně předpokládal nejen právo soudce neustále prohlubovat svoji profesní kvalifikaci, ale stanovil přímo povinné minimum vzdělávání pro každého soudce a také systém hodnocení odborné způsobilosti soudců. Tato část zákona byla ovšem Ústavním soudem zrušena a v současné době se projednává jeho novela.

Byl schválen také nový soudní řád správní, kterým se podstatným způsobem rozšiřuje dosavadní soudní přezkum rozhodnutí veřejné správy. Od 1. ledna 2003 jsou v zásadě všechna správní rozhodnutí plně přezkoumatelná soudy a jako opravný prostředek proti rozhodnutí správního soudnictví v 1. stupni slouží kasační stížnost k Nejvyššímu správnímu soudu. Ten zahajuje svoji činnost také od 1. ledna 2003 (Ministerstvo spravedlnosti. <http://194.213.41.20/justice/ms.nsf/Index?OpenPage> [online]. 2002-2012 [cit. 2011-1-20]. <http://194.213.41.20/justice/ms.nsf/Dokumenty/69F43C47BBE0F953C1256CB0036AAB0>).

1.2 Struktura soudů a jejich povinnosti

„Soud je nezávislý státní orgán vykonávající soudní moc“

Moc soudní je upravena v Hlavě čtvrté Ústavy; čl. 81 Ústavy stanoví, že soudní moc vykonávají nezávislé soudy (Svoboda, Z., P. Mišúr. *Instituce státní moci v ČR*. Praha: Linde. 2007. s. 111, ISBN: 978-80-86131-74-0).

Pavlíček, V., 2009, s. 279 „Hlava pátá Listiny stanoví ve svých ustanoveních další pravidla, aby bylo dosaženo spravedlivého, a tedy nestranného rozhodnutí. Ani soudnictví není vyjmuto z potřeby kontroly, jinak by směřovalo k oligarchickému vládnutí, a nemůže přestupovat limity své moci, které jsou stanoveny v ústavním řádu“ (Pavlíček, V. *O české státnosti – úvahy a polemiky*, 3. Demokratický a laický stát. 1. Vydání. Praha: Karolinum. 2009. S. 279. ISBN: 978-80-246-1642-1).

Soudní moc je nezávislá, není tedy ze své činnosti odpovědná žádné jiné moci, ať již zákonodárné nebo výkonné. Ústavou je výslovně zaručena nezávislost výkonu soudcovské funkce, když nestrannost soudců nesmí nikdo ohrožovat a do jejich činnosti zasahovat. Proto také soudce nemůže být zároveň poslancem či senátorem, nesmí mít žádnou funkci ve veřejné správě a vykonávat řadu dalších činností. Soudní moc se především uplatňuje při poskytování ochrany právům občanů a dalším subjektům v občanskoprávním řízení. Pouze soudy mají pravomoc v trestním řízení rozhodovat o vině a o ukládání trestů pachatelům trestných činů (Šíma, A., M. Suk. *Základy práva*, pro střední a vyšší odborné školy. 9. doplněné vydání. Praha: C. H. Beck. 2009. s. 37, 38, ISBN: 978-80-7400-156-7).

Pavlíček (1998, s. 315) popisuje moc soudní takto: „Moc soudní reprezentují a zajišťují soudy, které v pravém, tradičním smyslu a významu tohoto slova mohou být pouze a jenom orgány státu. Jako státně mocenské orgány jsou soudy nadány pravomocí (jsou legitimovány, zpravidla přímo ústavou daného státu) k tomu, aby svá rozhodnutí, opřená o právo, mohly jednostranně vnutit účastníkům (stranám) soudního sporu, a to i proti jejich vůli a aby dané rozhodnutí soudu bylo závazné a mocensky (silou, donucením)

vynutitelné“ (Pavlíček, V. Ústavní právo a státověda, 1. Díl. Obecná státověda. Praha: Linde. 1998. S. 315. ISBN: 80-7201-141-3).

Do Soustavy obecných soudů je Ústavou začleněn Nejvyšší soud, Nejvyšší správní soud, vrchní krajské a okresní soudy. Ústavní soud a soudy jsou organizačními složkami státu.

Soudcem z povolání se může stát bezúhonný občan, který dosáhl věku 30 let, má ukončené vysokoškolské právnické vzdělání, vykonal praxi justičního čekatele a složil odbornou justiční zkoušku. Do funkce je soudce jmenován prezidentem republiky bez časového omezení doby výkonu své funkce (jde o významnou záruku nezávislosti soudce). Funkce se ujímá složením slibu do rukou prezidenta. Soudce je při rozhodování vázán pouze zákonem. Je oprávněn posoudit soulad předpisu nižší právní síly (vládního nařízení, vyhlášky ministerstva) se zákonem (soudcovské právo zkoumací). Pokud soudce rozhoduje sám, nazývá se samosoudcem.

V zákonem stanovených případech, soud rozhoduje v senátě. Ten je tvořen soudci z povolání. Předsedou senátu může být vždy pouze soudce z povolání. Občané, kteří se na rozhodování soudů podílejí vedle soudců z povolání, se nazývají přísedící (dříve soudci z lidu). Při hlasování v senátě má jejich hlas stejnou váhu jako hlas předsedy; v senátě jsou si všichni soudci, ať již z povolání nebo přísedící, rovni. V senátě, který tvoří soudce z povolání jako předseda a dva přísedící laikové, se například projednávají před okresním soudem věci pracovněprávní či některé závažnější trestné činy (Šíma, A., M. Suk: Základy práva, pro střední a vyšší odborné školy. 9. Doplněné vydání. Praha: C. H. Beck. 2009. s. 38, ISBN: 978-80-7400-156-7).

1.2.1 Ústavní soud

„Ústava je i základním řádem, podle něhož se tvoří státní vůle a uplatňuje se státní moc, stanoví se pravidla pro tvorbu a vydávání obecně závazných aktů státu (zákonů a jiných právních předpisů) a pro jejich vynucování orgány správními, soudními i jinými“ (Pavlíček, V. a kol. Ústavní právo a státověda I. Díl Obecná státověda. Praha: Linde. 1998. s. 22, ISBN: 80-7201-141-3).

Podle čl. 83 Ústavy České republiky je Ústavní soud soudním orgánem ochrany ústavnosti. Sídlem Ústavního soudu je Brno. Ústavní soud není součástí soustavy obecných soudů. Jeho úkolem je zejména chránit práva vyplývající z Ústavy, Listiny základních práv a svobod a dalších ústavních zákonů ČR. Kromě toho mu přísluší rozhodovat v některých věcech týkajících se volebního práva a posuzování souladu mezinárodních smluv s Ústavou v průběhu jejich ratifikace.

Ústavní soud se skládá z patnácti soudců, kteří rozhodují v tříčlenných senátech nebo v plénu. Soudce Ústavního soudu jmenuje prezident republiky na dobu deseti let. Rozhodnutí Ústavního soudu je vykonatelné po jeho vyhlášení předepsaným způsobem a je závazné pro všechny orgány a osoby. Podle čl. 87 odst. 1 Ústavy Ústavní soud rozhoduje o zrušení zákonů nebo jejich jednotlivých ustanovení, jsou-li v rozporu s ústavním pořádkem, o zrušení jiných právních předpisů nebo jejich jednotlivých ustanovení, jsou-li v rozporu s ústavním pořádkem nebo se zákonem o ústavní stížnosti orgánů územní samosprávy proti nezákonnému zásahu státu a spory o rozsah kompetencí státních orgánů a orgánů územní samosprávy, nepřísluší-li podle zákona jinému orgánu.

Ústavní soud rovněž rozhoduje o ústavní stížnosti právnických nebo fyzických osob proti pravomocnému rozhodnutí a jinému zásahu orgánů veřejné moci do jím ústavně zaručených základních práv a svobod, o opravném prostředku proti rozhodnutí ve věci ověření volby poslance nebo senátora, v pochybnostech o ztrátě volitelnosti a o neslučitelnosti výkonu funkcí

poslance nebo senátora podle čl. 25 Ústavy, o ústavní žalobě Senátu proti Prezidentu republiky podle čl. 65 odst. 2 Ústavy, o návrhu prezidenta republiky na zaručení usnesení Poslanecké sněmovny a Senátu podle čl. 66 Ústavy, o opatřeních nezbytných k provedení rozhodnutí mezinárodního skokádu, které je pro ČR závazné, pokud je nelze provést jinak, o tom, zda rozhodnutí o rozpuštění politické strany nebo jiné rozhodnutí týkající se činnosti politické strany je ve shodě s ústavními nebo jinými zákony; o souladu mezinárodní smlouvy podle čl. 10 a čl. 49 s ústavním pořádkem, a to před její ratifikací (Z. Svoboda, Z., P. Mišúr. *Institute státní moci v ČR*. Praha: Linde. 2007. s. 112, ISBN: 978-80-86131-74-0).

Soudcem Ústavního soudu se může stát bezúhonný občan České republiky, který je volitelný do Senátu Parlamentu (tzn. má nejméně 40 let), získal vysokoškolské právnické vzdělání a byl nejméně deset let činný v některém právnickém povolání; nemusí jít tedy o kariérního soudce obecného soudu. Stejně tak jako v případě soudců obecných soudů není funkce soudce Ústavního soudu slučitelná s funkcí prezidenta republiky, člena Parlamentu či s jinou funkcí ve veřejné správě ani s jakoukoliv jinou placenou funkcí nebo výdělečnou činností.

Kromě toho soudce Ústavního soudu nesmí být členem žádné politické strany nebo hnutí. Funkce se soudce ujímá složením slibu do rukou prezidenta republiky. Slib zní: „Slibuji na svou čest a svědomí, že budu chránit neporušitelnost přirozených práv člověka a práv občana, řídit se ústavními zákony a rozhodovat podle svého nejlepšího přesvědčení nezávisle a nestranně.“

Předseda Ústavního soudu zastupuje Ústavní soud navenek, vykonává správu Ústavního soudu a svolává a řídí jednání pléna Ústavního soudu. K výkonu správy Ústavního soudu ustanovuje generálního sekretáře Ústavního soudu, který odpovídá za chod soudního odboru, analytického odboru, knihovny a zahraničního a protokolárního referátu. Vedle generálního sekretáře jmenuje předseda Ústavního soudu ředitele soudní správy, který řídí oddělení informačních a komunikačních technologií, oddělení dopravy a referáty

finanční a hospodářské správy. Místopředsedové Ústavního soudu zastupují předsedu Ústavního soudu v případě jeho nepřítomnosti a trvale plní úkoly, jimiž je předseda Ústavního soudu se souhlasem pléna pověřil. Každému ze soudců Ústavního soudu jsou na jeho návrh předsedou Ústavního soudu jmenováni tři právníci jako asistenti. Funkce asistenta je vázána na funkci soudce, k němuž byl jmenován. Asistent soudce připravuje podle jeho pokynů podklady pro rozhodování, včetně konceptů rozhodnutí, a může být svým soudcem pověřen vykonáváním některých procesních úkonů, např. odkládáním podání, která nejsou návrhem na zahájení řízení, či vyzýváním účastníků a vedlejších účastníků řízení, aby se k té či oné otázce v řízení vyjádřili.

Současní funkcionáři a soudci ÚS:

- JUDr. Pavel Rychetský - předseda ÚS (od 6. 8. 2003)
- prof. JUDr. Pavel Holländer, DrSc. - místopředseda ÚS (od 6. 8. 2003; od 15. 7. 1993 do 15. 7. 2003 soudce ÚS)
- JUDr. Eliška Wagnerová, Ph.D. - místopředsedkyně ÚS (od 20. 3. 2002)
- JUDr. Ivana Janů - soudkyně ÚS (od 16. 9. 2004; místopředsedkyně ÚS od 9. 11. 1993 do 9. 2. 2002)
- JUDr. Vojen Güttler - soudce ÚS (od 6. 8. 2003; také od 15. 7. 1993 do 15. 7. 2003)
- JUDr. František Duchoň - soudce ÚS (od 6. 6. 2002)
- JUDr. Jiří Mucha - soudce ÚS (od 28. 1. 2003)
- JUDr. Miloslav Výborný - soudce ÚS (od 3. 6. 2003)
- JUDr. Dagmar Lastovecká - soudkyně ÚS (od 29. 8. 2003)
- prof. JUDr. Jan Musil, CSc. - soudce ÚS (od 27. 11. 2003)
- JUDr. Jiří Nykodým - soudce ÚS (od 17. 12. 2003)
- JUDr. et PhDr. Stanislav Balík - soudce ÚS (od 26. 5. 2004)
- doc. JUDr. Michaela Židlická, Dr. - soudkyně ÚS (od 16. 6. 2004)
- JUDr. Vlasta Formánková - soudkyně ÚS (od 5. 8. 2005)
- JUDr. Vladimír Kůrka - soudce ÚS (od 15. 12. 2005)

- Mgr. Tomáš Langášek, LL.M. - generální sekretář (od 1. 1. 2009)
- RNDr. Stanislav Plachý, CSc., MPA - ředitel soudní správy

(Ústavní soud. Postavení a pravomoci Ústavního soudu. www.concourt.cz [online]. 2009–2012 [cit. 2011-12-29]. <http://www.concourt.cz/clanek/2023>)

1.2.2 Nejvyšší soud

Soustava soudů je vymezena v čl. 91 Hlavy čtvrté Ústavy; tvoří ji Nejvyšší soud, Nejvyšší správní soud, Vrchní, Krajské a Okresní soudy. Názvy, obvody a sídla vrchních, krajských a okresních (obvodních) soudů jsou stanoveny v příloze k zákonu č. 6/2002 Sb. Rovněž pokud jde o působnost a organizaci soudů, Ústava odkazuje na zvláštní zákon, kterým je zákon č. 6/2002 Sb. Soudy jsou podle čl. 90 Ústavy povolány k tomu, aby zákonem stanoveným způsobem poskytovaly ochranu právům. Soudy podle §2 zákona č. 6/2002 Sb. Projednávají a rozhodují spory a jiné věci patřící do jejich pravomoci podle zákonů o občanském soudním řízení a trestní věci patřící do jejich pravomoci podle zákonů o trestním řízení. Dále rozhodují v případech stanovených zákonem nebo mezinárodní smlouvou, s níž vyslovil souhlas Parlament, již je Česká republika vázána a která byla vyhlášena. Všichni účastníci řízení mají před soudem rovná práva.

Nejvyšší soud České republiky je vrcholným soudním orgánem ve věcech patřících do pravomoci soudů v občanském soudním řízení a v trestním řízení s výjimkou záležitostí, o nichž rozhoduje Ústavní soud ČR a Nejvyšší správní soud.

Vznik a postavení Nejvyššího soudu ČSR upravoval zákon č. 5/1918.

Původně soud sídlil v Praze, ale v roce 1919 přesídlil do Brna. Nejvyšší soud byl třetí instancí pro věci civilní i trestní, dále mohl dávat podněty k vydávání justičních zákonů anebo jejich pozměňování. Jeho organizace byla téměř shodná s organizací Nejvyššího soudního a kasačního dvora ve Vídni,

jak působil do roku 1918. Nejvyšší soud se skládal z prvního a druhého prezidenta, sedmi senátních prezidentů (od roku 1930 se zvýšil počet na devět) a čtyřiceti radů (resp. od roku 1930 čtyřicet osm).

Následkem Protektorátu existovaly po roce 1945 dva nejvyšší soudy, kdy k původnímu prvorepublikovému se přidal Slovenský nejvyšší soud se sídlem v Bratislavě. V roce 1945 a 1946 byly se Slovenskou národní radou uzavřeny dohody, že nejvyšší soudy v Brně a Bratislavě se považují při zachování jejich dosavadní organizace a působnosti podle předpisů pro ně platných za součást jednotného Nejvyššího soudu, který měl sídlo v Brně. Zákonem o zlidovění soudnictví z roku 1948 bylo složení Nejvyššího soudu doplněno o potřebný počet soudců z lidu. Senáty byly složeny ze dvou soudců z povolání a tří soudců z lidu jako přisedících a při rozhodování byly všechny hlasy rovnocenné. Soudci z lidu působili dokonce i při rozhodování o stížnostech pro porušení zákona.

Vzhledem k tomu, že soudci z lidu byli povoláváni v tomto případě dokonce vládou, znamenalo to vážný zásah do principu nestrannosti a nezávislosti soudů. Na základě ústavního zákona o čs. federaci z roku 1968 vznikla federální struktura orgánů. Vedle nejvyššího soudního orgánu československé federace tak vznikly i nejvyšší soudy obou republik. Nejvyšší soud ČSSR sídlící v Praze byl vrcholným orgánem pro celou federaci. Hlavním úkolem byl výkon dozoru nad zákonností v rozhodovací činnosti soudů a nad zajištěním jednotnosti judikatury. Okruh jeho rozhodovací činnosti byl téměř totožný se současným s tím rozdílem, že nikdy nerozhodoval jako soud prvního stupně.

Specifickým případem pak bylo přezkoumávání zákonnosti pravomocného rozhodnutí rozsudku, jímž byl uložen trest smrti. V té době již byly tříčlenné nebo pětičlenné senáty složeny jen ze soudců z povolání a kolegia byla tři - občanskoprávní, trestní a vojenské. Po roce 1989 se zásadní změna soudního aparátu dotkla Nejvyššího soudu jen v oblasti personální. Jeho organizační struktura a postavení zůstaly zachovány. Až rozpad České a Slovenské federativní republiky znamenal zlom, neboť byl zrušen systém

federálních a republikových orgánů a pravomoc Nejvyššího soudu ČSFR přešla k 1. lednu 1993 na Nejvyšší soud ČR. Práce a fungování Nejvyššího soudu se řídí podle zákona O soudech a soudcích č. 6/2002 Sb., ve znění pozdějších předpisů.

Složení a rozdělení Nejvyššího soudu

Nejvyšší soud se skládá z předsedy soudu, místopředsedy soudu, předsedů kolegií, předsedů senátů a dalších soudců. Předseda a místopředseda jsou jmenováni prezidentem republiky. Soudci rozhodují podle vlastního svědomí a jsou vázáni jedině zákonem. Nejvyšší soud rozhoduje zpravidla v senátech složených z předsedy senátu a dvou soudců nebo ve velkých senátech kolegií. Velké senáty kolegií byly u Nejvyššího soudu ČR ustaveny zákonem č. 30/2000 Sb., kterým byl novelizován s účinností od 1. 1. 2001 zákon o soudech a soudcích.

Velké senáty se skládají nejméně z devíti soudců příslušného kolegia Nejvyššího soudu. Velký senát kolegia rozhoduje tehdy, postoupil-li mu věc některý ze senátů Nejvyššího soudu proto, že při svém rozhodování dospěl k právnímu názoru, který je odlišný od právního názoru již vyjádřeného v rozhodnutí Nejvyššího soudu. Tříčlenné senáty rozhodují zejména o dovoláních, ve věcech trestních i o stížnostech pro porušení zákona, dále o uznání a vykonatelnosti rozhodnutí cizozemských soudů na území České republiky, vyžaduje-li to zvláštní právní předpis nebo mezinárodní smlouva. V čele každého senátu Nejvyššího soudu je předseda senátu, který organizuje jeho práci včetně přidělování věcí jednotlivým členům senátu. Soudci Nejvyššího soudu tvoří podle úseku své činnosti kolegia.

V současné době má Nejvyšší soud dvě kolegia a to občanskoprávní a obchodní kolegium a trestní kolegium. V čele kolegií jsou předsedové, kteří zejména řídí a organizují jejich činnost. Kolegia k zajištění zákonnosti a jednotnosti rozhodování soudů sledují a vyhodnocují pravomocná rozhodnutí soudů a zobecňují získané poznatky, předkládají předsedovi Nejvyššího soudu

podněty k návrhům na zaujetí stanoviska k rozhodovací činnosti soudů ve věcech určitého druhu plénem, na návrh předsedy Nejvyššího soudu, předsedy kolegia nebo velkého senátu zaujímají stanoviska, vybírají a rozhodují o zařazení rozhodnutí do Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek. Jednání kolegia jsou neveřejná.

Nejvýznamnějším kolektivním orgánem Nejvyššího soudu je plenum, které je složeno z předsedy a místopředsedy Nejvyššího soudu, předsedů kolegií, předsedů senátů a ostatních soudců Nejvyššího soudu. Zasedání pléna jsou neveřejná. Plenum projednává zejména Jednací řád Nejvyššího soudu a dále v zájmu jednotného rozhodování soudů zaujímá stanoviska k rozhodovací činnosti soudů ve věcech určitého druhu v otázkách týkajících se obou kolegií nebo sporných mezi kolegií. Předseda Nejvyššího soudu vykonává soudnictví náležející Nejvyššímu soudu, plní funkce správní a řídicí, organizuje činnost ostatních soudců Nejvyššího soudu zejména tím, že vydává na období kalendářního roku po projednání se soudcovskou radou rozvrh práce, vydává po projednání v plénu Jednací řád Nejvyššího soudu, vydává Organizační a kancelářský řád, předsedá Shromáždění soudců, může se zúčastnit jednání kteréhokoli kolegia, předsedá nebo zasedá v senátě podle rozvrhu práce, svolává zasedání pléna Nejvyššího soudu, určuje jeho program a řídí jeho jednání, na základě pravomocných rozhodnutí soudů navrhuje kolegiím nebo plénu zaujetí stanoviska k rozhodovací činnosti soudů ve věcech určitého druhu, dbá o důstojnost jednání, o dodržování soudcovské etiky a o plynulost soudního řízení, vyřizuje stížnosti na průtahy v řízení, na nevhodné chování nebo narušování důstojnosti řízení soudu soudci a dalšími zaměstnanci působícími u Nejvyššího soudu, nebo předsedou vrchního soudu. Místopředseda Nejvyššího soudu se podílí na výkonu správy a soudnictví zejména tím, že zastupuje předsedu v době jeho nepřítomnosti a v době přítomnosti předsedy vykonává ty pravomoci, jimiž je předsedou pověřen. Zejména z pověření předsedy Nejvyššího soudu řídí vydávání Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek.

U Nejvyššího soudu je zřízena soudcovská rada, která je poradním orgánem předsedy Nejvyššího soudu. V čele soudcovské rady je její předseda. Zasedání soudcovské rady jsou neveřejná. Členové soudcovské rady jsou voleni shromážděním všech soudců Nejvyššího soudu na funkční období 5-ti let. Od roku 2000 také na Nejvyšším soudě začali spolupracovat se soudci jejich asistenti. Tito mají na starost přípravu podkladů pro rozhodování, stejně tak pomáhají soudcům při výkonu jejich činností (Složení a rozdělení Nejvyššího soudu. www.nsoud.cz [online]. 2011–2012 [cit. 2011-12-29]. http://www.nsoud.cz/JudikaturaNS_new/ns_web.nsf/web/ONejvyssimsoudu~Obecneinformace~Nejvyssi_soud_Ceske~?open&lng=).

Do jeho činnosti patří zejména rozhodování o mimořádných opravných prostředcích proti rozhodnutím odvolacích soudů, rozhodování o stížnostech pro porušení zákona, rozhodování o uznání a vykonatelnosti rozhodnutí cizozemských soudů na území ČR, vyžaduje-li to zvláštní právní předpis nebo mezinárodní smlouvy. Nejvyšší soud sleduje a vyhodnocuje pravomocná rozhodnutí soudů v občanském soudním řízení a v trestním řízení a na jejich základě v zájmu jednotného rozhodování soudů zaujímá stanoviska k rozhodovací činnosti soudů ve věcech určitého druhu. Nejvyšší soud uveřejňuje stanoviska a vybraná nejzávažnější rozhodnutí Nejvyššího soudu a ostatních soudů ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek.

Nejvyšší soud a Nejvyšší správní soud rozhoduje dále o kompetenčních sporech o pravomoc nebo věcnou příslušnost vydat rozhodnutí, jehož stranami jsou soudy konající v občanském soudním řízení a správní soudy anebo soudy a orgány moci výkonné, územní. Zájmové nebo profesní samosprávy. O kompetenčním sporu rozhoduje zvláštní senát složený ze soudců Nejvyššího soudu a Nejvyššího správního soudu (Svoboda, Z., P. Mišúr. *Institute státní moci v ČR*. Praha: Linde. 2007. s. 113. ISBN: 978-80-86131-74-0).

1.2.3 Nejvyšší správní soud

Nejvyšší správní soud je vrcholným soudním orgánem ve věcech patřících do pravomoci soudů ve správním soudnictví. Ve správním soudnictví poskytují Krajské soudy a Nejvyšší správní soud ochranu veřejným subjektivním právům fyzických a právnických osob. Nejvyšší správní soud v rámci této ochrany především dbá o zákonnost a jednotu rozhodování krajských soudů a správních orgánů tím, že rozhoduje o kasačních stížnostech směřujících proti pravomocným rozhodnutím krajských soudů ve správním soudnictví, jimiž se stěžovatelé domáhají zrušení napadených rozhodnutí. Ochrana proti nezákonným rozhodnutím správního orgánu je doplněna o ochranu před jeho nečinností a před nezákonnými zásahy správního orgánu. Nejvyšší správní soud dále rozhoduje ve věcech volebních a ve věcech rozpuštění politických stran a politických hnutí, pozastavení nebo znovuoobnovení jejich činnosti.

Do pravomoci Nejvyššího správního soudu patří rovněž rozhodování některých kladných nebo záporných kompetenčních sporů mezi orgány veřejné správy. K zajištění jednoty a zákonnosti rozhodování soudů ve správním soudnictví Nejvyšší správní soud přispívá stanovisky kolegií či plén Nejvyššího správního soudu.

1.2.4 Vrchní, krajské a okresní soudy

Vrchní, krajské a okresní soudy tvoří spolu s Nejvyšším soudem a Nejvyšším správním soudem Soustavu soudů České republiky. V obvodu hl. města Prahy působnost krajského soudu vykonává Městský soud v Praze a působnost okresních soudů obvodní soudy; v obvodu města Brna vykonává působnost okresního soudu Městský soud v Brně.

Vrchní soudy

Soustavu Vrchních soudů tvoří Vrchní soud v Praze a Vrchní soud v Olomouci. Vrchní soudy rozhodují v případech stanovených zákony o řízení před soudy jako soudy druhého stupně ve věcech, v nichž rozhodovaly v prvním stupni krajské soudy, které patří do jejich obvodu, a v dalších zákonem stanovených případech. Vrchní soud se skládá z předsedy soudu, místopředsedů soudu, předsedů soudu, předsedů senátů a dalších soudců. Rozhodovací činnost Vrchního soudu vykonávají soudci. Předsedové a místopředsedové Vrchního soudu vykonávají kromě rozhodovací činnosti také státní správu Vrchního soudu v rozsahu stanoveném zákonem č. 6/2002 Sb. Předsedové senátu kromě rozhodovací činnosti též organizují a řídí činnost senátů. Vrchní soud rozhoduje v senátech ložených z předsedy senátu a dvou soudců, nestanoví-li zvláštní právní předpis jinak. Předseda Vrchního soudu dává na základě pravomocných rozhodnutí Vrchního soudu a soudů, které patří do obvodu vrchního soudu, podněty Nejvyššímu soudu ke sjednocení rozhodování soudů. Je-li o to požádán Nejvyšším soudem, podává předseda Vrchního soudu vyjádření před zaujetím stanoviska Nejvyšším soudem.

Krajské soudy

Soustavu krajských soudů tvoří osm krajských soudů. Krajské soudy rozhodují v případech stanovených zákony i řízení před soudy jako soudy druhého stupně ve věcech, v nichž rozhodovaly v prvním stupni okresní soudy, které patří do jejich obvodu. Dále rozhodují v případech stanovených zákony o řízení před soudy jako soudy prvního stupně, ve věcech správního soudnictví v případech stanovených zákonem a v dalších zákonem stanovených případech. Krajský soud se skládá z předsedy soudu, místopředsedů soudu, místopředsedů soudu, předsedů senátů a dalších soudců. Rozhodovací činnost Krajského soudu vykonávají soudci a přísedící. Předseda a místopředsedové krajského soudu vykonávají kromě rozhodovací činnosti také státní správu krajského soudu a státní správu okresních soudů, které patří do jejich obvodu,

v rozsahu stanoveném zákonem č.6/2002 Sb. Předsedové senátu kromě rozhodovací činnosti též organizují a řídí činnost senátů. V rozsahu stanoveném zvláštním právním předpisem se na rozhodovací činnosti krajského soudu podílejí vyšší soudní úředníci, justiční čekatelé a soudní tajemníci.

Krajský soud rozhoduje v senátech. Samosoudci rozhodují v případech stanovených zákony o řízení před soudy. Senáty krajského soudu se skládají z předsedy senátu a dvou přísedících, jestliže rozhodují jako soudy prvního stupně v trestních věcech, a předsedy senátu a dvou soudců v ostatních případech. Samosoudcem je předseda senátu nebo soudce. Předsedou senátu může být pouze soudce. Předseda krajského soudu dává na základě pravomocných rozhodnutí krajského soudu a okresních soudů, které patří do obvodu krajského soudu, podněty Nejvyššímu soudu ke sjednocení rozhodování soudů; jde-li o pravomocná rozhodnutí krajského soudu ve správním soudnictví, podává podněty k přijetí stanoviska Nejvyššímu správnímu soudu. Je-li o to požádán Nejvyšší soud, podává předseda krajského soudu vyjádření před zaujetím stanoviska Nejvyššího soudu; obdobně postupuje, je-li o vyjádření požádán před přijetím stanoviska Nejvyšší správní soud.

Okresní soudy

Okresní soudy rozhodují jako soudy prvního stupně, nestanoví-li zákony o řízení před soudy jinak, a dále rozhodují v dalších zákonem stanovených případech. Okresní soud se skládá z předsedy soudu, místopředsedy nebo místopředsedů soudu, předsedů senátů a dalších soudců. Rozhodovací činnost Okresního soudu vykonávají soudci a přísedící. Předseda a místopředseda nebo místopředsedové okresního soudu vykonávají kromě rozhodovací činnosti také státní správu okresního soudu v rozsahu stanoveném zákonem. Předsedové senátu kromě rozhodovací činnosti též organizují a řídí činnost senátů. Okresní soud rozhoduje v případech stanovených zákony

o řízení před soudy v senátech; v ostatních případech rozhoduje samosoudcem. Senáty okresního soudu se skládají z předsedy senátu a dvou přísedících. Samosoudcem je předseda senátu nebo soudce. Předsedou senátu může být pouze soudce. Předseda okresního soudu dává na základě pravomocných rozhodnutí okresního soudu Nejvyššímu soudu podněty ke sjednocení rozhodování soudů.

1.2.5 Státní orgány a úřady nezávislé na moci výkonné

Státní orgány a úřady nezávislé na moci výkonné (někdy označované jako nezávislé správní úřady) je pojem, resp. Druh úřadu, který není v právní nauce zatím systematicky zpracován. Jde o zvláštní typ úřadů či institucí, většinou kontrolní povahy vůči moci výkonné. Nezávislé orgány nemají jednotnou strukturu či právní formu; mohou mít částečně povahu správních úřadů (např. Česká národní banka), nebo může jít o specifické kontrolní orgány moci výkonné (Úřad pro ochranu osobních údajů), anebo jde o kontrolní instituce doplňující mimosoudní kontrolu státní moci vůči jejím orgánům (Veřejný ochránce práv), ale i mimo sféru státní správy (Finanční arbitráž). K těmto institucím lze v tomto smyslu zařadit i orgány kontroly a dohledu nad institucemi veřejnoprávní služby (Rada ČTK, Rada ČT a Rada Českého rozhlasu), které nejsou přímo podřízené moci výkonné, ale nejsou ani správními úřady (jako například Rada pro rozhlasové a televizní vysílání). Zcela zvláštní postavení nezávislého orgánu má Nejvyšší kontrolní úřad. Uvedený výčet může jistě podléhat kritickému posouzení, zejména s ohledem na novost a neurčitost pojmu „nezávislý úřad“. Obecně však platí, že jde o úřady a orgány působící mimo sféru moci výkonné, která nemá přímý vliv na jmenování jejich představitelů (jmenování je většinou svěřeno prezidentovi na základě parlamentní volby či návrhu), na rozhodování (to je nezávislé) a ani na rozpočet – jde buď o samostatné rozpočtové kapitoly v rámci státního rozpočtu, anebo (v případě kontrolních rad) o součást rozpočtu příslušného média (Svoboda, Z., P. Mišúr. Instituce státní moci v ČR. Praha: Linde. 2007. s. 114. ISBN: 978-80-86131-74-0).

1.3 Listina základních práv a svobod

Federální shromáždění na základě návrhů České národní rady a Slovenské národní rady, uznávajíc neporušitelnost přirozených práv člověka, práv občana a svrchovanost zákona, navazujíc na obecně sdílené hodnoty lidství a na demokratické a samosprávné tradice našich národů, pamětlivo trpkých zkušeností z dob, kdy lidská práva a základní svobody byly v naší vlasti potlačovány, vkládajíc naděje do zabezpečení těchto práv společným úsilím všech svobodných národů, vycházejíc z práva českého národa a slovenského národa na sebeurčení, připomínajíc si svůj díl odpovědnosti vůči budoucím generacím za osud veškerého lidstva na Zemi a vyjadřujíc vůli, aby se Česká a Slovenská Federativní Republika důstojně zařadila mezi státy, jež tyto hodnoty ctí, usneslo se na této Listině základních práv a svobod (Listina základních práv a svobod).

Ochrana lidských práv je jedním z hlavních cílů OSN. Počátek internacionalizace lidských práv je třeba spatřovat již v Atlantické chartě (1941). Zmínit je třeba Závěrečný akt Konference o bezpečnosti a spolupráci v Evropě (Helsinky, 1975), jehož 10 principů zakotvilo poválečný status quo v Evropě, jako např. územní celistvost a svrchovanost států, nevměšování se do jejich vnitřních záležitostí, ale také „právo jednotlivce znát svá práva a své povinnosti v oblasti lidských práv a postupovat v souladu s nimi“. Tyto zásady byly potvrzeny a konkretizovány v Závěrečném dokumentu Vídeňské následné schůzky KBSE v roce 1989 a na Kodaňské konferenci o lidské dimenzi KBSE v roce 1990. Zde se účastnické státy zavázaly zabezpečit, aby lidé mohli využít spolčovací práva k zakládání nevládních organizací usilujících o rozvoj a ochranu lidských práv a svobod, včetně skupin monitorujících lidská práva a jejich dodržování, včetně práva komunikovat s mezinárodními organizacemi, které se ochranou lidských práv zabývají.

Dodržování závazků vyplývajících z uvedených dokumentů sleduje nevládní organizace Mezinárodní helsinská federace pro lidská práva, sdružující 30 národních členů (výborů). V České republice se problematikou dodržování lidských práv zabývá několik nevládních organizací, např. Český

helsinský výbor, Sdružení Amnesty International v ČR a Dokumentační středisko pro lidská práva.

Česká republika při svém vzniku převzala práva a povinnosti, které k 31. 12. 1992 vyplývaly pro ČSFR z uzavřených mezinárodních smluv. Ústavou je stanovena povinnost promítnout převzaté právní závazky z mezinárodních smluv do vnitrostátního zákonodárství nebo přijmout jiná odpovídající opatření. Mezinárodněprávní ochrana lidských práv je založena v Opčním protokolu k Mezinárodnímu paktu o občanských a politických právech a v Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod. Mezinárodní pakt o občanských a politických právech byl vyhlášen ve Sbírce zákonů pod č. 120/1976 Sb. Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod byla dohodnuta v Římě dne 4. 11. 1950 a bývalá ČSFR ji podepsala dne 21. 2. 1991 v Madridu. Úmluva vstoupila pro ČSFR v platnost dnem 18. 3. 1992 (s výjimkou některých protokolů) a byla vyhlášena ve Sbírce zákonů pod č. 209/1992 Sb. Pramenem těchto práv je rovněž 170 mezinárodních smluv vztahujících se k lidským právům a základním svobodám, z nichž většina byla publikována ve Sbírce zákonů (Šíma, A., M. Suk. Základy práva, pro střední a vyšší odborné školy. 9. Doplněné vydání. Praha: C. H. Beck. 2009. s. 43, 44. ISBN: 978-80-7400-156-7).

Přehled základních lidských práv a svobod je uveden v Ústavě České republiky č. 1/1993 Sb., v Listině základních práv a svobod (vyhlášené pod č. 2/1993 Sb.) a v ratifikovaných (schválených, tj. konečný souhlas s mezinárodní dohodou) a vyhlášených mezinárodních smlouvách o lidských právech a základních svobodách, jimiž je Česká republika vázána, které jsou tedy bezprostředně závazné a mají přednost před zákonem (čl. 10 Úst). Dodržování základních práv a svobod (lidských práv a základních svobod) zajišťuje stát soustavou právních, ekonomických, sociálních opatření a prostředků. Jejich ústavní a mezinárodněprávní ochrana je poskytována tehdy, když stát (jeho orgány) svým rozhodnutím porušil základní právo nebo svobodu fyzické osoby (Tamtéž. s. 43).

Preambule Listiny představuje hodnotová východiska, na nichž stojí Česká republika. Jedná se o zásadu respektu k přirozeným právům člověka, respektu k právům občana, uznání svrchovanosti zákona a návaznost na tradice humanismu, demokracie a samosprávy.^[38] Preambule také neopomněla zmínit trpké zkušenosti z dob, kdy lidská práva a základní svobody byly potlačovány – období habsburského absolutismu či období nesvobody. V roce 1995 dospěl Vladimír Klokočka prostřednictvím gramatického výkladu k závěru, že preambule Listiny není součástí platného práva. Umístění dvojtečky až na konec preambule tak mělo, podle Klokočky, způsobit, že je preambule pouze výkladem motivů, které Federální shromáždění k vlastnímu usnesení vedly. Klokočka však zůstal v tomto svém názoru osamocen.

Listina základních práv a svobod je součástí ústavního pořádku České republiky. Zaručuje především, že základní práva a svobody jsou nezadatelné, nezczizitelné, nepromlčitelné a nezrušitelné, a to pro všechny bez rozdílu pohlaví, rasy, barvy pleti, jazyka, víry a náboženství, politického či jiného smýšlení, národního nebo sociálního původu, příslušnosti k národnostní nebo etnické menšině, majetku, rodu nebo jiného postavení. Mezi základními lidskými právy a svobodami je zmíněno zejména právo na život s tím, že nikdo nesmí být zbaven života (nešlo-li o důsledek jednání, které není podle zákona trestné, např. jednání v nutné obraně) a že trest smrti není přípustný. Zaručuje se dále nedotknutelnost osoby a jejího soukromí a osobní svoboda, která může být omezena (zadržením, zatčením, vzetím do vazby, držením v ústavní zdravotnické péči) jen z důvodů a způsobem, který stanoví zákon, dále ochranu lidské důstojnosti, osobní cti, dobré pověsti, jména, soukromého a rodinného života, obydlí, listovního tajemství.

Listina rovněž deklaruje právo vlastnit majetek a dědit jej. Všem druhům vlastnictví se poskytuje stejná zákonná ochrana. Chráněna je rovněž svoboda pohybu a pobytu, také svoboda myšlení, svědomí a náboženského vyznání, vědeckého bádání a umělecké tvorby. Pokud je to v rozporu s jeho svědomím či náboženským vyznáním, nesmí být občan nucen vykonávat

vojenskou službu (podrobnosti, např. o náhradní civilní službě, jsou stanoveny zákonem).

Listina dále člení práva na politická, práva národnostních a etnických menšin, hospodářská, sociální a kulturní práva a práva na soudní a jinou právní ochranu. Mezi politická práva řadí svobodu projevu a právo na informace. Výslovně prohlašuje za nepřípustnou cenzuru. Zaručuje petiční právo, tedy právo obracet se na státní orgány i orgány územní samosprávy se žádostmi, návrhy a stížnostmi. Peticemi se však nesmí zasahovat do nezávislosti soudu ani se jimi nesmí vyzývat k porušování základních práv a svobod občanů. Občané se mohou také sdružovat ve spolcích, společnostech, politických stranách a zaručuje se rovněž svobodná soutěž politických sil v demokratické společnosti.

Mezi důležitá politická práva patří také právo podílet se na správě věcí veřejných přímo nebo volbou svých zástupců. Volební právo je všeobecné a rovné a vykonává se tajným hlasováním. Pokud jde o práva národnostních a etnických menšin, jsou dána zárukami jejich všestranného rozvoje zejména v oblasti kulturní, používání mateřského jazyka, vzdělávání a sdružování. Mezi hospodářská, sociální a kulturní práva patří především právo na svobodnou volbu povolání, právo na spravedlivou odměnu za práci, sdružování se v odborech a právo na stávku. Pamatuje se i na právo na zvláštní pracovní podmínky žen, mladistvých, zdravotně postižených osob a zabezpečení občanů ve stáří a nemoci. Zvláštní ochrany požívají děti, i narozené mimo manželství, mladiství a rodina, těhotné ženy.

Ústavně je zaručeno i právo na vzdělání, i když zároveň se školní docházka do základní školy prohlašuje za povinnou. Každému občanu se také přiznává právo na příznivé životní prostředí. V části týkající se práva na soudní a jinou právní ochranu jsou zakotvena práva každého občana domáhat se stanoveným postupem svých práv u nezávislého a nestranného soudu, případně jiného k tomu povolaného orgánu. V řízení před soudem či jiným orgánem jsou si všichni účastníci rovni. Každý může jednat ve svém mateřském jazyce a má právo na tlumočníka. Další základní práva občanů na soudní a jinou právní ochranu uvedená v Listině základních práv a svobod jsou rozvedena v

zákonech upravujících soudní proces (občanský soudní řád, trestní řád) (Šíma, A., M. Suk. Základy práva, pro střední a vyšší odborné školy. 9. Doplněné vydání. Praha: C. H. Beck. 2009. s. 40, 41, ISBN: 978-80-7400-156-7).

Tamtéž, s. 45 se píše: „V našem státě zajišťují ochranu všech práv (ať jsou obsažena v ústavních nebo běžných zákonech) nezávislé obecné soudy. Základní práva a svobody, jakož i lidská práva jsou navíc pod ochranou Ústavního soudu ČR. Ústavní soud ČR není 4. instancí v soudním procesu, a proto ústavní stížnost není mimořádným opravným prostředkem proti již pravomocnému rozhodnutí obecného soudu. Ústavní stížnost není ani žalobou ve veřejném zájmu (*actio popularis*), proto ji nemůže podat ten, jehož právo nebylo porušeno, i když jinak jeho zájmy mohly být ze širšího pohledu nějak dotčeny. Řeší věcně ústavní stížnosti jen tehdy, došlo-li k porušení ústavního nebo mezinárodního práva. Naopak neřeší stížnosti, pokud se týkají porušení práva založeného běžným zákonem (pokud ovšem zároveň nejde o porušení základního práva nebo svobody).“

Ve stejné monografii, s. 48 a 49, se uvádí: „Zkušenosti řady evropských zemí přispěly k tomu, že i u nás byl zaveden institut Veřejného ochránce práv (dále jen „ochránce“), ombudsmana. Stalo se tak zákonem č. 349/1999 Sb. s účinností ode dne 29. 2. 2000. Ombudsman je volen Poslaneckou sněmovnou na 6 let a může být zvolen nejvýše na dvě po sobě následující funkční období. Dva návrhy na volbu předkládá prezident republiky a dva návrhy Senát. Kandidát musí být volitelný do Senátu, tedy musí mj. splňovat podmínku nejméně 40 let věku. Funkce se ujímá složením slibu do rukou předsedy Poslanecké sněmovny. Svou funkci vykonává nezávisle a nestranně, ovšem za řádný výkon funkce odpovídá Poslanecké sněmovně. Té podává každoročně souhrnnou zprávu o své činnosti za uplynulý rok. Tuto zprávu také vhodným způsobem zveřejňuje.

Pozbýt funkce ochránce může především uplynutím funkčního období, vzdáním se funkce, odvoláním Poslaneckou sněmovnou, ale také tím, že se ujme výkonu funkce prezidenta republiky, poslance, senátora či soudce nebo

jiné funkce ve veřejné správě. Dalším důvodem je, že ochránce přestal být volitelným do Senátu nebo byl pravomocně odsouzen pro trestný čin (i nedbalostní). Do pravomoci ochránce patří ochrana osob před jednáním úřadu, ale i jejich nečinností, pokud je v rozporu s právem a neodpovídá principům demokratického právního státu. Pro výkon své činnosti má řadu oprávnění, kdy např. může vstupovat do všech prostor úřadů a provádět šetření nahlížením do spisů, kladením otázek zaměstnancům úřadů, žádat informace a vysvětlení, písemná stanoviska, žádat provedení důkazů.

Listina základních práv a svobod se také zmiňuje o soudech a právech soudců. V knize Pokleslost justice a její obroda z roku 1994 od Jaroslava Bičovského se na straně 55 uvádí: „Je tu dále Listina základních práv a svobod, uvozená ústavním zákonem č. 23/1991 Sb., a tudíž povahy ústavního předpisu. V článku 36 odst. 1 se hovoří o nezávislém a nestranném soudu, v čl. 38 odst. 2 o projednání věci bez zbytečného průtahu. Slůvko „zbytečný“ upřesňuje pojem nepřístupných průtahů, zmíněných v citovaném ustanovení o soudech a soudcích. Také jiné články Listiny se týkají vymezení soudcovské činnosti, jsou však už jen zaměřeny na zjištění soudcovské nezávislosti (tudíž nestrannosti) po stránce objektivní i subjektivní a neznamenají něco zvláštního pro komplex základních předpisů a povinností soudce. Tak v čl. 27 odst. 4 se upírá soudcům právo na stávku. V čl. 44 se vyslovuje možnost omezit právo soudců na podnikání a na jinou hospodářskou činnost.“

1.4 Evropská legislativa

V roce 1996 Česká republika oficiálně požádala o členství v EU. Premiér Václav Klaus předal žádost ČR o vstup do Evropské unie 23. ledna v Římě. Dne 26. dubna stejného roku převzal ministr zahraničí ČR Josef Zieleniec dotazník Evropské komise, který Komise požadovala pro vypracování posudku k žádosti ČR o členství. Vyplněný dotazník byl odevzdán v prosinci 1996.

V červenci 1997 předložila Evropská komise program strategie rozšíření nazvaný Agenda 2000 a spolu s ním také posudky na 10 kandidátů ze střední a východní Evropy. V Agendě 2000 Komise navrhla způsob přijímání nových členů a zahrnula Českou republiku do skupiny 5 zemí, které by ve střednědobém horizontu mohly být schopny plnit všechny podmínky členství a se kterými doporučila zahájit přístupová jednání. V případě Kypru Komise konstatovala, že jednání o vstupu je třeba zahájit do šesti měsíců po skončení mezivládní konference.

Posudek Komise k žádosti ČR na členství v EU byl tedy celkově pozitivní, i když poukazoval na řadu konkrétních nedostatků, k jejichž odstranění bylo nutné vynaložit značného úsilí. Komise vyjádřila názor, že Česká republika i) má stabilní instituce, zaručuje právní stát, lidská práva a ochranu menšin, ii) může být považována za fungující tržní ekonomiku, která je schopná vyrovnat se ve střednědobé perspektivě s konkurenčním tlakem a tržními silami v rámci Unie, a iii) měla by být schopná ve střednědobé perspektivě aplikovat *acquis* za předpokladu, že bude pokračovat ve svém úsilí o jeho převzetí a zintenzivní svou práci na jeho zavedení (Evropská unie v České republice. http://ec.europa.eu/ceskarepublika/index_cs.htm [online]. 2008-2012 [cit. 2012-1-10]. http://ec.europa.eu/ceskarepublika/cr_eu/index_cs.htm#zadost).

V prosinci 1997 na summitu v Lucemburku uložila Evropská rada Komisi zpracovávání *Pravidelných zpráv* o pokroku v přípravě na členství dosaženého jednotlivými kandidátskými státy.

Na doporučení Komise rozhodla Evropská rada na svém jednání v Lucemburku 13. 12. 1997 o oficiálním pozvání 11 kandidátských států ke vstupu do EU. Za Českou republiku pozvání převzal prezident **Václav Havel** za doprovodu ministra zahraničí **Jaroslava Šedivého**. Lucemburský summit dále rozhodl, že v průběhu jara 1998 budou svolány bilaterální mezivládní konference, které zahájí přístupová jednání se šesti státy: Kypr, Maďarskem, Polskem, Estonskem, Českou republikou a Slovinskem (tzv. lucemburská skupina). Samotný proces rozšiřování byl pak zahájen

v Bruselu za účasti ministrů zahraničí EU15 a 11 kandidátských států včetně ČR dne 30. března 1998 (Zenkner, P., Vstup ČR do EU. <http://www.euroskop.cz/> [online]. 2005-2012 [cit. 2012-1-25]. <http://www.euroskop.cz/803/sekce/vstup-cr-do-eu/>).

Proces rozšiřování byl zahájen v Bruselu za účasti ministrů zahraničí 15 členských a 11 kandidátských států včetně ČR 30. března 1998.

O den později - 31. 3. 1998 - zahájila EU jednání s ČR a dalšími 5 státy lucemburské skupiny o jejich vstupu do EU. Proběhlo šest mezivládních konferencí, kdy na jedné straně stanulo 15 členů EU na úrovni ministrů zahraničí a zástupce Evropské komise, na straně druhé pak představitel jednotlivé země. ČR zastupoval místopředseda vlády a ministr zahraničí Jaroslav Šedivý.

Hlavní část přístupových jednání představoval tzv. screening, analytické srovnávání legislativy kandidátských zemí s evropským právem, které bylo zahájeno 3. dubna 1998. Po předběžných technických jednání začala v listopadu 1998 jednání o přistoupení ČR do EU na ministerské úrovni.

Pro potřeby screeningu bylo *aquis*² rozděleno dle oblastí do 31 kapitol. Před zahájením jednání o každé kapitole navrhla Komise společné vyjednávací stanovisko EU, které bylo schváleno Radou a následně prezentováno předsednickou zemí, jež rovněž předsedala vyjednávacím skupinám zastoupeným na úrovni ministrů či jejich zástupců. Stanoviska ke všem 31 kapitolám vypracovala také každá z přistupujících zemí, kterou při vyjednávání zastupoval hlavní vyjednávač a jeho tým.

Do čela českého vyjednávacího týmu byl 14. 1. 1998 jmenován náměstek ministra zahraničních věcí Pavel Telička. Hlavním vyjednávačem Evropské komise byl Klaus van der Pas, v čele vyjednávacího týmu příslušného pro ČR stál Michael Leigh a od roku 2000 Rutger Wissels.

² *Acquis communautaire* je francouzský termín, který se používá pro [právní řád Evropské unie](#). Označuje souhrn všech právních pravidel v jakékoliv formě a dokonce i právně nezávazných dokumentů, které se vztahují k činnosti Evropské unie. Odborné slovníky uvádějí český smyslový překlad „komunitární bohatství“.

Proces přípravy na členství byl dle rozhodnutí Evropské rady v Lucemburku průběžně monitorován ze strany Evropské komise, která počínaje rokem 1998 každoročně vydávala Pravidelné zprávy o pokroku České republiky v přípravách na členství v EU. Popisovala v nich vztahy ČR a EU, analyzovala plnění přístupových kritérií, sledovala pokrok učiněný od zveřejnění poslední zprávy a celkově se zabývala situací v ČR na její cestě do EU.

První hodnotící zprávu na ČR po zahájení vyjednávání Komise zveřejnila 4. 11. 1998, poslední nese datum 5. 11. 2003 a označení Souhrnná monitorovací zpráva o přípravách České republiky na členství (Evropská unie v České republice. http://ec.europa.eu/ceskarepublika/index_cs.htm [online]. 2008-2012 [cit.2012-1-10]. http://ec.europa.eu/ceskarepublika/cr_eu/index_cs.htm#zadost).

Ve dnech 7. - 11. prosince 2000 se konal summit EU v Nice, na němž se řešilo rozšíření východním směrem a celková reforma institucí. Dle výsledků měla ČR po vstupu do EU disponovat 11 hlasy v Radě a 20 poslanci v EP. Jelikož ČR a Maďarsko jsou státy přibližně stejně velké jako Belgie, Portugalsko a Řecko, a přitom měly získat méně křesel v Radě EU a v Evropském parlamentu, došlo tak k jejich diskriminaci (Zenkner, P., Vstup ČR do EU. <http://www.euroskop.cz/> [online]. 2005-2012 [cit. 2012-1-25]. <http://www.euroskop.cz/803/sekce/vstup-cr-do-eu/>).

Proces složitých předvstupních vyjednávání byl ze strany České republiky a dalších 9 kandidátských států na jedné a EU na straně druhé úspěšně zakončen na zasedání Evropské rady ve dnech 12. - 13. prosince 2002 v Kodani. Byly uzavřeny všechny vyjednávací kapitoly včetně přechodných období zajišťujících přístupujícím státům nutné přechodné uspořádání všech záležitostí tak, aby byly schopny se úspěšně vyrovnat se všemi závazky vyplývajících z členství v EU. Evropská rada rozhodla v souladu se stanoviskem Komise vyjádřeném ve zprávě z října 2002 o přijetí 10 nových členských států k 1. 5. 2004.

Kodaňský summit zároveň schválil rozpočtové a finanční otázky související s rozšířením. Přijal rozpis finančních příjmů a odvodů přistupujících států do roku 2006 včetně rozpočtových kompenzací a vyřešil dlouho diskutovanou otázku postupného zavádění přímých plateb zemědělcům.

Ukončení předvstupních jednání umožnilo vypracování konečné verze Smlouvy o přistoupení. Na začátku roku 2003 byla předložena Komisi k připomínkám a následně postoupena ke schválení Evropskému parlamentu. Ten ji musel dle smluvního rámce EU schválit absolutní většinou svých členů. Hlasování proběhlo 9. dubna 2003 a otevřelo cestu pro schválení přístupové smlouvy Radou pro všeobecné záležitosti, která tak učinila jednomyslně 14. dubna.

Dne **16. dubna 2003** byla v Aténách slavnostně podepsána Smlouva o přistoupení. Za ČR se slavnostního aktu zúčastnily ministerský předseda Vladimír Špidla a prezident Václav Klaus.

K dovršení rozšíření EU z 15 na 25 členských států byla nutná ratifikace přístupové smlouvy rovněž všemi 25 členskými státy. V EU-15 se tak stalo schválením národními parlamenty, ve všech nových členských státech s výjimkou Kypru se konala referenda.

Občané České republiky rozhodli o přistoupení ČR do EU v referendu ve dnech 13. - 14. 6. 2003 poměrem 77,33 % kladných hlasů proti 22,67 % odpůrcům členství. Volební účast dosáhla 55,21 %.

Dne **1. května 2004** vstoupila Smlouva o přistoupení v platnost. Česká republika se stala plnoprávným členem Evropské unie (Evropská unie v České republice. http://ec.europa.eu/ceskarepublika/index_cs.htm [online]. 2008-2012 [cit.2012-1-10].http://ec.europa.eu/ceskarepublika/cr_eu/index_cs.htm#zadost).

Přehled nejvýznamnějších ustanovení o podmínkách vstupu do EU

31 kapitol, které musela Česká republika splnit, aby se mohla připojit k Evropské Unii obsahovaly například:

Volný pohyb zboží

Umožňuje volný pohyb výrobků v rámci jednotného vnitřního trhu mezi Českou republikou a členskými státy EU.

Volný pohyb osob

Řeší otázky zahrnující vzájemné uznávání profesních kvalifikací, právo trvalého pobytu, úpravu evropského občanství, vízových záležitostí, volný pohyb pracovníků a v neposlední řadě také koordinaci sociálního zabezpečení. Zvláštní význam má zejména oblast vzájemného uznávání profesních kvalifikací, umožňující občanům České republiky, aby byla uznána jejich profesní kvalifikace ve všech ostatních členských státech EU a aby tak mohli vykonávat určitá, tzv. regulovaná povolání.³ S ohledem na politickou citlivost požádala EU v kapitole volný pohyb osob o přechodné období pro volný pohyb pracovníků. Nizozemí, Irsko, Švédsko, Dánsko i Velká Británie deklarovali, že se přechodného období vzdávají – což znamená, že čeští občané budou moci využívat svého práva volně se pohybovat i pracovat v těchto zemích ihned po vstupu do EU.

Omezení způsobená přechodným obdobím pro volný pohyb pracovních sil se nevztahují na poskytování služeb, které nebude od okamžiku vstupu ČR do EU nijak omezováno, s výjimkou několika explicitně vyjmenovaných druhů služeb ve vztahu pouze k Rakousku a Německu (jedná se o služby ve stavebnictví, včetně příbuzných oborů, úklidových průmyslových službách a malířství interiérů pro Německo a stavebnictví, včetně příbuzných oborů, zahradnických službách, úklidových průmyslových službách, sociální práci a bezpečnostních službách pro Rakousko).

³ jejichž výkon je upravován zákonem stanovenými předpoklady

Volný pohyb služeb

Zajišťuje harmonizaci s právem ES v oblastech, jako je bankovníctví, pojišťovnictví, investiční služby a trh s cennými papíry, ochrana osobních údajů a informační společnost. Zajistí lepší ochranu všem subjektům na trhu a zlepší pro podnikatelské, ale i nepodnikatelské subjekty možnosti, jak využívat výhody, které jim dává společný evropský trh.

Volný pohyb kapitálu

Vytváří jednotné podmínky pro liberalizaci kapitálových toků. ČR dosáhla dvou přechodných výjimek, které by měly napomoci časově překlenout počáteční fázi po vstupu do EU, kdy koupěschopnost českých občanů bude přece jen více zaostávat za občany bohatších zemí Unie.

Konkrétně se podařilo vyjednat:

- přechodné období pro nabývání zemědělské půdy a lesů
- koupěschopnost obyvatel ČR ve vztahu k občanům zemí EU prozatím zaostává, co se týče základního výrobního prostředku – půdy
- vyjednané přechodné období v délce 7 let by mělo umožnit tuto diskrepanci zmírnit
- během třetího roku přechodného období bude na základě zprávy Evropské komise provedena revize
- případné zkrácení či zrušení přechodného období musí být odsouhlaseno Radou jednomyslně, tzn. nemůže k němu dojít bez souhlasu ČR
- pětileté přechodné období pro nabývání nemovitostí určených k vedlejšímu bydlení pro cizozemce-občany EU.
- Právo společností Hlavní oblasti v rámci kapitoly:
- ochrana duševního a průmyslového vlastnictví
- otázky související s fungováním obchodních společností.

Hospodářská soutěž

Představuje základní předpoklad pro bezproblémové fungování jednotného vnitřního trhu. Uzavření kapitoly, které bylo dlouhou dobu vázáno vypracováním programu restrukturalizace ocelářského průmyslu a zajištěním transparentnosti v oblasti poskytování veřejné podpory finančnímu sektoru, je výsledkem pokroku, který ČR v dané oblasti dosáhla.

Daně

V tomto bodě se Česká republika zavázala harmonizovat legislativu ČR s daňovým právem ES a vybudovat systém daňové a celní administrativy srovnatelný se systémy uplatňovanými v členských státech EU. Bylo dosaženo určitého zjednodušení daňových systémů a došlo k zefektivnění výběru daní, včetně účinnějšího boje s daňovými úniky.

Sociální politika a zaměstnanost

Tato kapitola se zabývá pracovním právem, rovnému zacházení mužů a žen, ochraně zdraví a bezpečnosti při práci, sociálnímu dialogu, zaměstnanecké politice, sociální ochraně a protidiskriminační politice.

Školství

Již v předvstupním období se Česká republika účastní v programech ES pro oblast školství, odborného vzdělávání a mládeže jako jsou Socrates, Leonardo da Vinci a Mládež pro Evropu. K hlavním cílům programů patří rozvíjení evropské dimenze ve vyučování ve všech vzdělávacích úrovních, zvyšování úrovně školství a odborné kvalifikace a vzájemné poznávání kultur jednotlivých zemí.

Regionální politika

Cílem jednání v dané kapitole bylo vytvořit podmínky pro čerpání finančních prostředků ze strukturálních fondů a fondu soudržnosti (také kohezní fond) EU. Prostředky z těchto fondů slouží k vyrovnávání hospodářských a sociálních rozdílů mezi jednotlivými regiony budováním nové infrastruktury, průmyslových zón, vytvářením nových pracovních příležitostí, zaváděním speciálních rekvalifikačních programů apod.

Životní prostředí

Tato kapitola představuje jak z hlediska odborného, tak i finančního jednu z nejobtížnějších částí procesu přípravy ČR na vstup do EU. Díky intenzivním jednáním a technickým konzultacím s Evropskou komisí i členskými státy EU se podařilo vyřešit řadu otázek a zároveň přesvědčit EU o dosažené vysoké úrovni v oblasti transpozice i implementace environmentální legislativy, která řadí ČR v kapitole Životní prostředí na jedno z předních míst mezi kandidátskými státy. Konkrétním příkladem je implementace směrnice o pitné vodě, kde se ukázalo jako výhodné řešení derogace, kterou příslušná směrnice připouští. Přijetí *acquis* v této oblasti má pozitivní vliv na kvalitu života. Na druhé straně značná finanční náročnost má bezprostřední dopad na konkurenceschopnost průmyslových podniků, což je citlivě vnímáno podnikatelskou sférou v členských zemích.

Spravedlnost a vnitro

Kapitola pokrývá **otázky vnitřní bezpečnosti** Evropské unie. Do jejího rámce spadá překračování vnitřních a vnějších hranic schengenského prostoru, azylová a vízová politika, policejní a soudní spolupráce, oblast boje proti organizovanému zločinu (drogy, obchodování s lidmi, finanční kriminalita) apod.

Společná zahraniční a bezpečnostní politika

Účast na SZBP umožní ČR rozšířit své zahraničně politické instrumentarium, využití rámce SZBP k prosazování svých národních zájmů ve vztazích k třetím subjektům, dojde k celkovému posílení pozice ČR ve světě, rozvíjející se bezpečnostní aspekty evropské integrace přinesou České republice zlepšení její vlastní bezpečnosti.

Finanční kontrola

Cílem jednání v dané kapitole bylo srovnání respektive vytvoření systému finanční kontroly, který by odpovídal standardům platným v zemích EU. Komplexní a funkční systém finanční kontroly představuje základní

předpoklad pro čerpání finančních prostředků z fondů EU. Systém mimo jiné umožní České republice

lépe kontrolovat financování veškerých veřejných institucí

zajistit ochranu finančních příspěvků z EU, jejichž maximální zabezpečení je nutnou podmínkou pro to, aby je Česká republika mohla využívat.

Rozpočtová a finanční ustanovení

Cílem ČR v kapitole Finanční a rozpočtová ustanovení bylo vyjednat maximální přísun reálných peněz z rozpočtu EU. Rozhodující pro čerpání peněz z rozpočtu EU však je schopnost členských zemí předkládat dobře zpracované projekty a v žádném případě nelze předem zaručit přísun prostředků jen na základě toho, že nějaká země je relativně chudá.

K dalším bodům podmínek patří Zemědělství, Rybolov, Doprava, Hospodářská a měnová unie, Statistika, Energetika, Průmyslová politika, Malé a střední podniky, Věda a výzkum, Telekomunikace a informační technologie, Kultura a audiovizí, Ochrana spotřebitele, Celní Unie, Vnější vztahy, Instituce a Různé (© [Delegace Evropské komise v České republice](http://www.estav.cz/). <http://www.estav.cz/> [online]. 2003-2012 [cit. 2011-12-6]. http://www.estav.cz/tema/evropska-unie/eu002.asp#_Toc35845373).

2 POSTAVENÍ JUSTICE V OČÍCH VEŘEJNOSTI

Názory české veřejnosti na soudy dokumentují jednak výsledky průzkumů veřejného mínění, jednak názory expertů – samotných soudců, bývalých zákonodárců a funkcionářů soudcovské unie.

2.1 Průzkumy veřejného mínění

2.1.1 Nejvyšší státní instituce

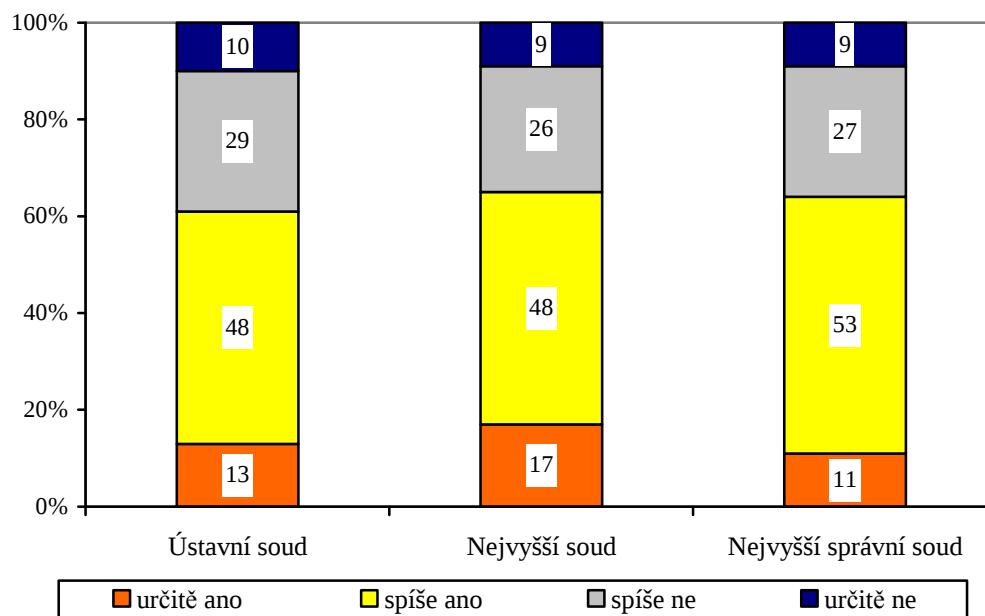
Ústavnímu soudu důvěřují tři pětiny občanů České republiky (61 %). Nejvyššímu soudu a Nejvyššímu správnímu soudu důvěřuje ještě vyšší podíl veřejnosti (65 %, resp. 64 %). Míra důvěry v uvedené tři soudní instituce je v dlouhodobé perspektivě stále relativně vysoká. Nejvyšším soudním institucím častěji důvěřují lidé s vyšším vzdělanostním a materiálním statusem a lidé sympatizující s pravicovými politickými stranami.

Citované výsledky pocházejí z výzkumu STEM provedeného na reprezentativním souboru obyvatel České republiky starších 18 let, který se uskutečnil ve dnech 28. ledna – 4. února 2011. Respondenti byli vybíráni metodou kvótního výběru. Na otázky odpovídal rozsáhlý soubor 1246 respondentů.

Česká veřejnost je poměrně kritická v hodnocení práce soudů, podle lednového výzkumu STEM práci soudů jako dobrou hodnotí jen čtvrtina populace. Naopak nejvyšší soudní instituce většina občanů České republiky hodnotí příznivě. Více než tři pětiny populace důvěřují Ústavnímu soudu, Nejvyššímu soudu a Nejvyššímu správnímu soudu. Relativně nejvyšší míře důvěry se těší Nejvyšší soud (65 %), těsně následován Nejvyšším správním soudem (64 %), poté Ústavním soudem (61 %).

Graf č. 1: Důvěra v nejvyšší soudní instituce

„Důvěřujete následujícím institucím?“

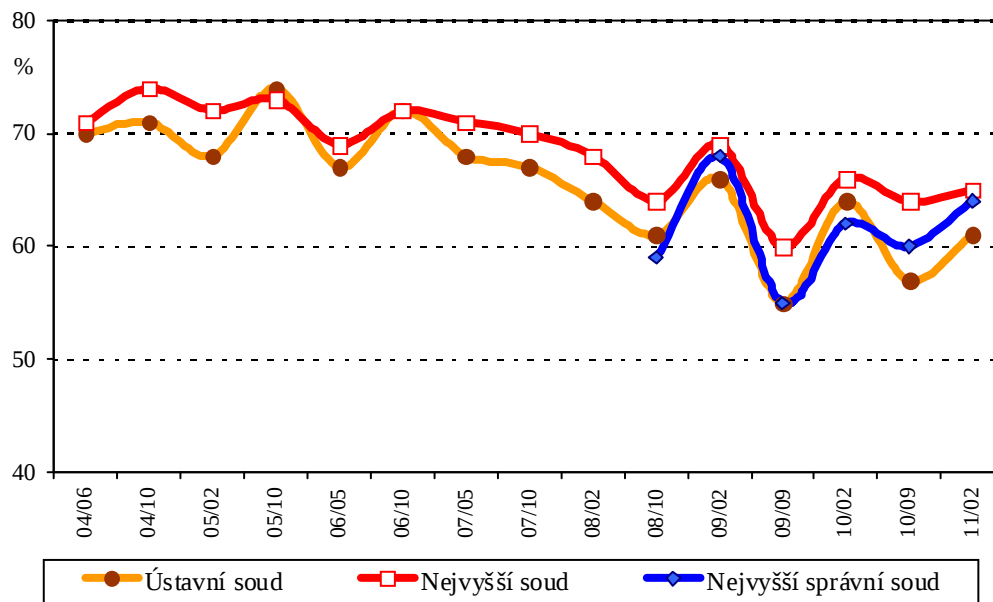
Zdroj: STEM, Trendy 2/2011, 1246 respondentů, <http://www.stem.cz/clanek/2120>

Provázanost hodnocení nejvyšších soudních institucí můžeme sledovat rovněž v časové řadě vývoje důvěry v tyto instituce. Ukazuje se, že důvěra v nejvyšší soudní instituce je dlouhodobě stabilní. V časové řadě výzkumů STEM je možné sledovat jen drobné změny, které se objevují v podobné míře u všech tří soudních institucí. Jisté oslabení důvěry v Ústavní soud, Nejvyšší soud a Nejvyšší správní soud – po celkovém vzestupu nálady českého obyvatelstva v době předsednictví EU – ukazuje výzkum ze září 2009, mírný pokles byl zaznamenán i v září 2010.

Graf č. 2: Vývoj důvěry v nejvyšší soudní instituce

„Důvěřujete následujícím institucím?“

(podíly odpovědí určitě ano + spíše ano)

Zdroj: STEM, Trendy 2004-2011, <http://www.stem.cz/clanek/2120>

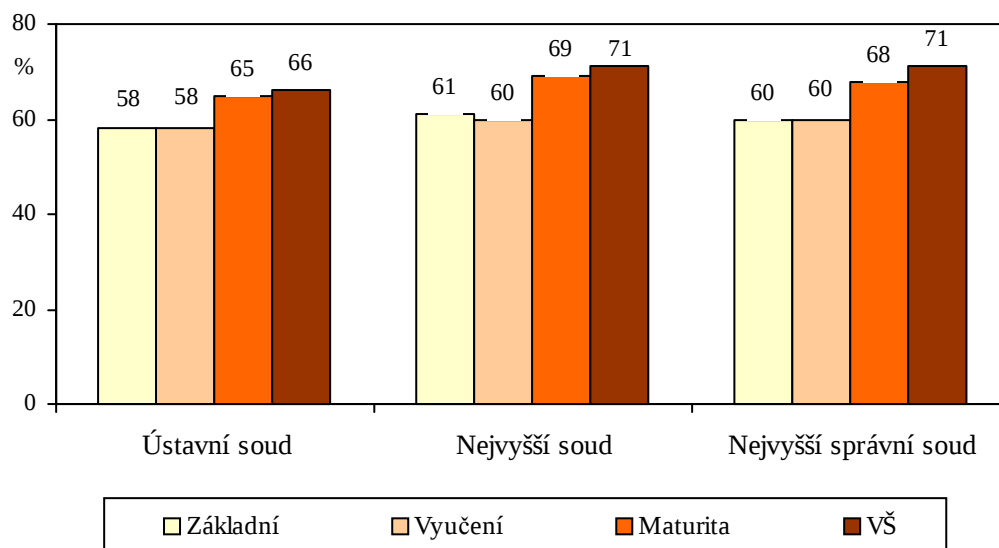
Ústavnímu soudu důvěřují tři pětiny občanů České republiky (61 %). Nejvyššímu soudu a Nejvyššímu správnímu soudu důvěřuje ještě vyšší podíl veřejnosti (65 %, resp. 64 %). Míra důvěry v uvedené tři soudní instituce je v dlouhodobé perspektivě stále relativně vysoká. Nejvyšším soudním institucím častěji důvěřují lidé s vyšším vzdělanostním a materiálním statusem a lidé sympatizující s pravicovými politickými stranami.

Lidé se středoškolským nebo vysokoškolským vzděláním, dále lidé dobře materiálně zajištění a lidé, kteří se zařazují do vyšší nebo střední společenské vrstvy, nejvyšším soudním institucím důvěřují významně častěji než lidé se základním vzděláním, vyučení, lidé špatně zajištění nebo v zásadě chudí nebo lidé zařazující se do nižší střední nebo dolní vrstvy.

Graf č. 3: Vliv vzdělání na důvěru v nejvyšší soudní instituce

Důvěra v nejvyšší soudní instituce podle vzdělání

(podíly souhlasných odpovědí)

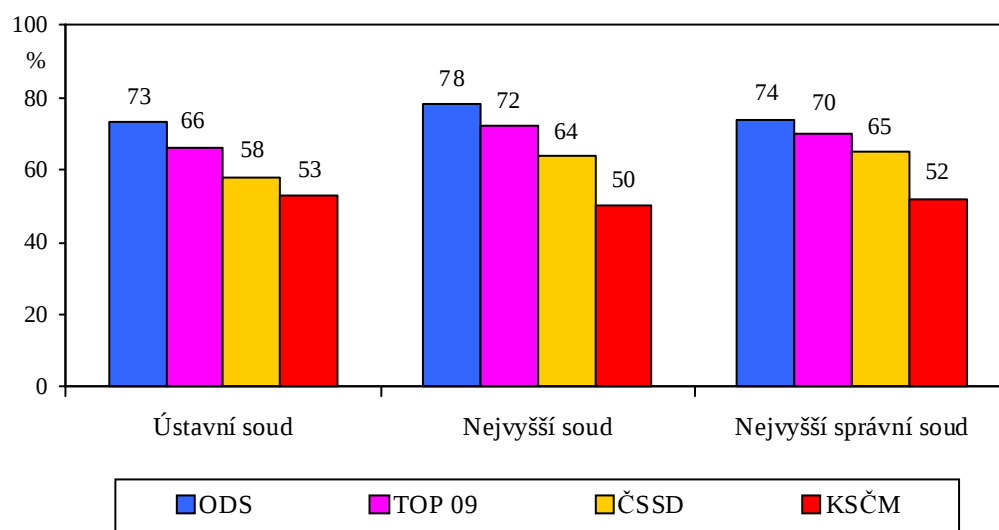

Zdroj: STEM, Trendy 2/2011, 1246 respondentů, <http://www.stem.cz/clanek/2120>

Graf č. 4: Vliv stran. preferencí na důvěru v nejvyšší soudní instituce

Důvěra v nejvyšší soudní instituce podle stranických preferencí

(podíly souhlasných odpovědí)

Zdroj: STEM, Trendy 2/2011, 1246 respondentů, <http://www.stem.cz/clanek/2120>

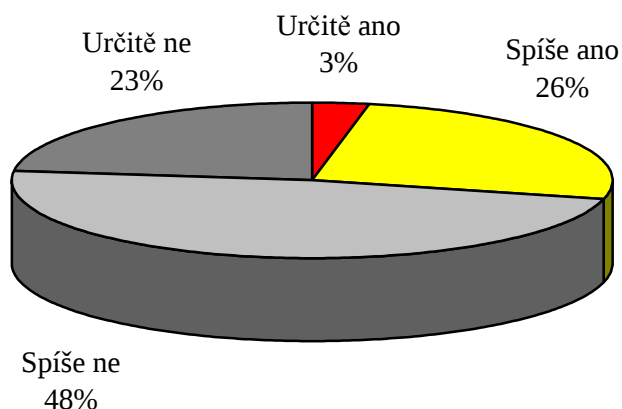
Rozdíly v míře důvěry v Ústavní soud, Nejvyšší soud a Nejvyšší správní soud v závislosti na politické orientaci respondenta můžeme ukázat na rozdílech mezi sympatizanty politických stran. Nejvyšší míry důvěryhodnosti zkoumané soudní instituce dosahují mezi stoupenci ODS a TOP 09, naopak nejnižší míře důvěry se těší mezi příznivci KSČM.

2.1.2 Ostatní soudy

Co se týče práce soudů, spokojenost s ní je trvale nízká – podíl lidí přesvědčených o tom, že soudy odvádějí dobrou práci, netvoří ani třetinu populace (26 %). Jednoznačně kladně hodnotí práci soudů jen 3 % lidí, zatímco jednoznačně negativní hodnocení je u necelé čtvrtiny populace (23 %).

Graf č. 5: Hodnocení práce soudů

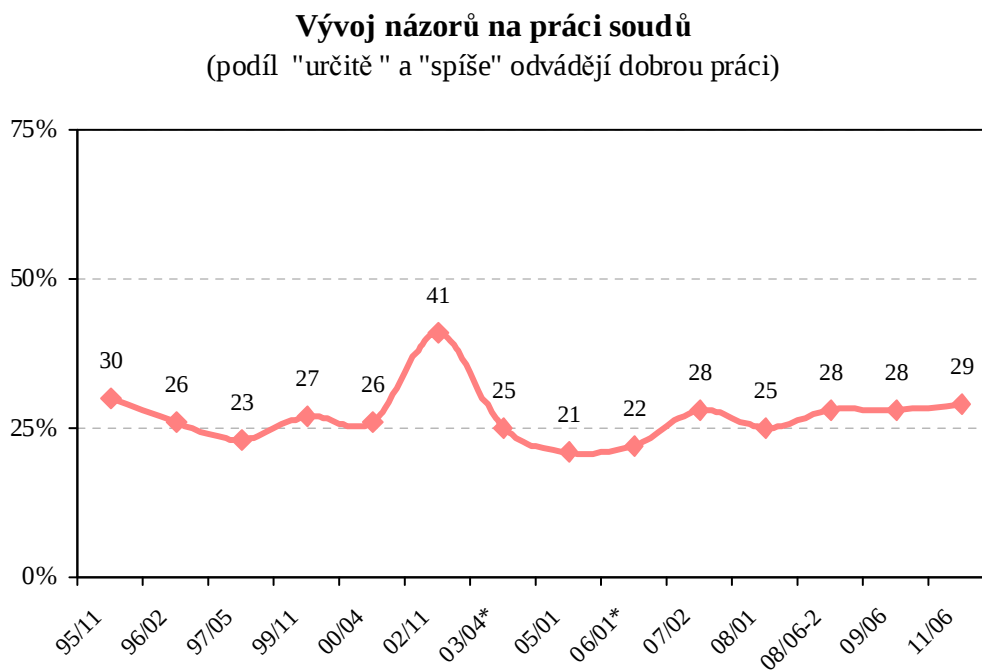
„Myslíte si, že soudy v naší republice odvádějí dobrou práci?“

Zdroj: STEM, Trendy 6/2011, 1244 respondentů, <http://www.stem.cz/clanek/2238>

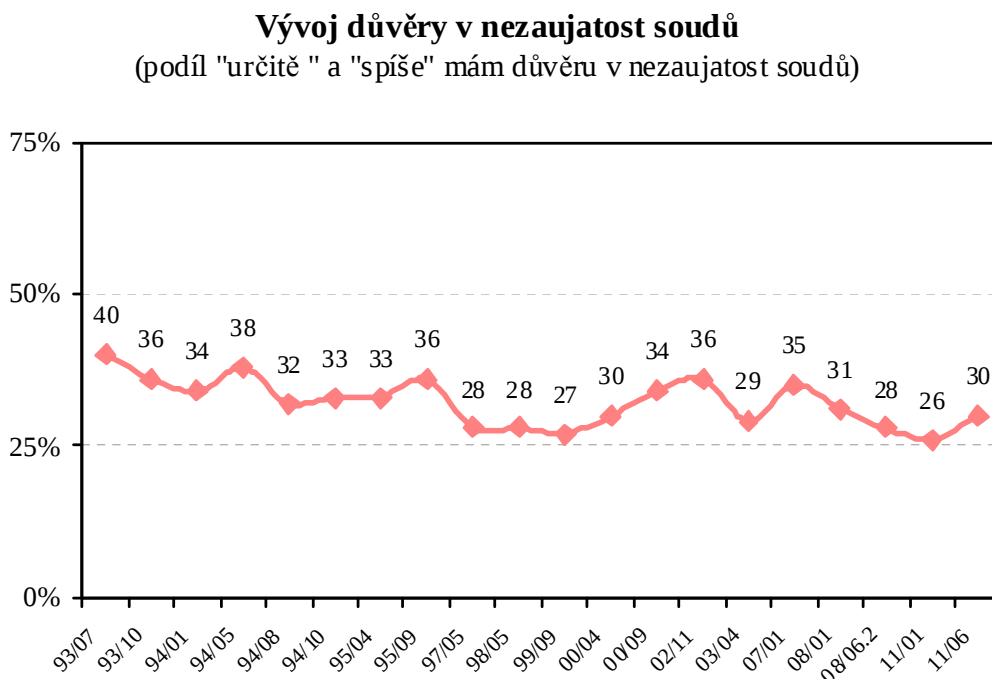
Práce soudů byla negativně hodnocena negativně již od roku 1995, kdy STEM začal tuto věc sledovat, a situace se v podstatě nemění. S názorem, že soudy pracují dobře, souhlasí asi čtvrtina lidí. Jediným vybočením z řady byl podzim roku 2011, doba po nástupu nové vlády, kdy vzrostla obecně důvěra v instituce státu a na této vlně se svezly zřejmě i soudy.

Graf č. 6: Vývoj hodnocení práce soudů

Zdroj: STEM, Trendy 1995 -2011, <http://www.stem.cz/clanek/2238>

Graf č. 7: Vývoj důvěry v nezájatost soudů

Zdroj: STEM, Trendy 1993 -2011, <http://www.stem.cz/clanek/2238>

Důvěra v nezájatost soudů se od roku 1993, kdy jsme tuto otázku pokládali poprvé, nevyvíjela nikterak skokovitě. V posledních třech letech jsme zaznamenávali mírný pokles, který se nyní zastavil.

2.2 Názory expertů

V mnoha odborných člancích se mnoho odborníků z oblasti justice vyjadřuje k současné podobě soudnictví i k její případné budoucnosti. Mezi odborné publikace, ve kterých podobné názory vycházejí pod záštitou Soudcovské unie, jako je například časopis Soudce. Na internetových stránkách existuje také sekce, ve které různí členové unie publikují své články.

Na tomto portálu vyšel také článek, z něhož cituji několik jeho částí: „Vládou vyhlášený boj proti korupci je jedna věc,“ prohlásil viceprezident Soudcovské unie Tomáš Mottl. „Ale kroky, o kterých mluvíme, nesvědčí o tom, že by to exekutiva myslela vážně. Tento boj se totiž neobejde bez funkční a silné justice! Nelze účinně chránit práva občanů a bojovat s korupcí s podfinancovaným soudnictvím.“

„Volby se v justici nesmějí projevovat. To je podmínka, aby soudnictví mohlo fungovat a účinně plnit své základní úkoly. A splnění této podmínky vyžaduje změnu modelu správy justice v čele s Nejvyšší radou soudní moci,“ uzavřel prezident Soudcovské unie Tomáš Lichovník. (Mottl, T. www.sucr.cz [online]. 2005-2012 [cit. 2012-1-21]. [http://www.sucr.cz/zpravy-a-stanoviska/pohledy-a-nazory/310-co-ohrozuje-ceskou-justici--\(tiskova-zprava\).html](http://www.sucr.cz/zpravy-a-stanoviska/pohledy-a-nazory/310-co-ohrozuje-ceskou-justici--(tiskova-zprava).html))

O problémech justice se vyjadřují i na jiných odborných portálech, na kterých se vyjadřují i kapacity dnešního soudnictví: „Naši soudci, pokud někdo hovoří o pomalé práci justice, ale argumentují například takto: "V jednoduchých trestních věcech je dnes možné odsoudit pachatele trestním příkazem v řadu třeba patnácti hodin od zadržení," jak řekl Libor Vávra ze Soudcovské unie, "když někdo ukradne televizi z Kotvy." Na první pohled to

tedy vypadá výborně. Ovšem policejní úřadovny a soudy nejsou propojeny. Proto tento člověk může v krátké době "vyfasovat" třeba o stovky hodin více veřejně prospěšných prací, než je dle zákona vůbec možné. Pak podá dovolání k NS, vyhraje a celé se to musí řešit znova. Tak se z výborné věci stává noční můra, řízení se natáhne téměř do nekonečna. Hrozí totiž, že bude justice v krátké době zcela zahlcena podobnými věcmi.“

V těchto článcích se můžeme dočíst také názory z druhé strany. V části rozhovoru s Janem Mühlfeitem se uvádí: „Nedávno jsme pořádali konferenci na Městském soudu v Praze a tam jsme se dověděli, jak je to u nás. Mnohé databáze už v elektronické podobě již existují, třeba katastr. Ovšem soudci tam přístup nemají. A to z toho důvodu, že na to nemají soudy peníze. Nemají na to, aby mohli elektronicky vstupovat do katastru a tak ho nepoužívají vůbec. Nemají ani elektronickou evidenci obyvatel, rejstřík vězňů, obviněných osob a jiné nepostradatelné registry. Takže oni dělají, nakonec to tak sami soudci pojmenovali, "jako za Marie Terezie" a tak to prostě v justici u nás teď je.“ (Kolaja, D. www.ejustice.cz [online]. 2010-2012 [cit. 2012-1-10]. <http://www.ejustice.cz/jan-muhlfeit-ceske-soudce-radi-podporime>)

JUDr. Ivana Hrdličková, členka Republikové soudcovské rady ve svém příspěvku uvádí: „Náš právní řád je složitý a často dosti nepřehledný a není tedy jednoduché se v něm správně orientovat. Druhou věcí je, že úroveň právního vědomí v naší společnosti je žalostně nízká. Řada lidí nezná svoje práva, nemá často ani ponětí o tom, jak správně svá práva ochránit. Jsou-li pak ve sporu neúspěšní, obviňují justici, že je pomalá, neefektivní. Ve většině případů je to ale především člověk sám, který si musí svá práva ochránit a vědět, jak se ochrany práv domoci. Zvyšování úrovně právního vědomí považuji za jeden z klíčových faktorů, jak zvýšit důvěru veřejnosti v justici.“ (Hrdličková, I. www.sucr.cz. 2005-2012 [cit. 2012-1-21]. <http://www.sucr.cz/zpravy-a-stanoviska/slovo-soudce/65-slovo-soudce-na-brezen.html>)

Názory z druhého pohledu nalezneme například i v této citaci: „Soudci často kritizují soudní systém, který se podle jejich názoru v ČR vytvořil

výhradně podle německého, v Evropě kritizovaného, a mnohdy i překonaného vzoru. Uznejme, že už dnes je působnost státu v justici minimalizována a co nejvíce formalizována. Řeceno cum grano salis⁴, soudce je ministerstvem spravedlnosti jen živen a šacen, nic více. Vyšší soud může nižším jen přikázat (nařídit), že se má nějakou věcí zabývat. Nikdy mu nemůže přikázat, jak se má rozhodnout, a řídké jsou případy, kdy zákon upravuje, v jakých ohledech je při rozhodování o vině a trestu soud vázán právním názorem vyššího soudu. Soud je (anebo aspoň má být) na státu nezávislý. Vyhledáváje spravedlnost a dáváje průchod právu, řídí se soudce a soud jen zákony a oním neuchopitelným, co se nazývá svědomím.“ (Uhl, P. Právo a nespravedlnost očima Petra Uhla. 1. Vydání. Praha: C.H. Beck, 1998, s. 97. ISBN: 80-7179-208-X)

⁴ s jistou dávkou skepse, nedůvěry

PRAKTICKÁ ČÁST

3 CÍLE A HYPOTÉZY

Jak vyplynulo z údajů zmíněných v kapitole teoretické části, důvěra v českou justici se od devadesátých let pohybuje v rozmezí 21 až 41 %. Demokratická česká justice působí na našem území od roku 1993, důvěra obyvatel v tyto instituce se však nijak nezvyšuje. Větší důvěru v průzkumech veřejného mínění pocítujeme pouze u vyšších soudních institucí, jako je Ústavní soud, Nejvyšší soud a Nejvyšší správní soud. Cílem výzkumu je zjistit, čím je tento stav zapříčiněn.

Soudnictví pro každého občana České republiky je velmi důležité, a proto by měl každý znát strukturu a funkce soudů. Nedokonalá orientace v soudních institucích a jejich pravomocích může vést k malé důvěře v soudy samotné.

Mým cílem je prokázat či vyvrátit hypotézu, že tato neznalost přispívá k malé důvěře v českou justici, zvláště v soudy krajské, okresní, apod. na rozdíl od vyšších soudních institucí. A také, že veřejné mínění je velmi ovlivněno mediálním obrazem české justice.

Rozhovory byly vedeny jednak s osobami ze soudní sféry – s předsedou soudu, bývalým zákonodárcem a nynějším soudcem, členkou soudcovské unie, jednak z druhého pohledu – novinářem, který o soudních kauzách píše. Tyto rozhovory potvrdí nebo vyvrátí výsledky veřejného mínění o důvěryhodnosti justice v České republice.

Hypotézy

H1: Předpokládáme, že důvodem nízké důvěry soudů veřejností je nedostatečná informovanost.

H2: Předpokládáme, že veřejnost nemá dobré povědomí o struktuře soudů.

H3: Předpokládáme, že důvěra ve vyšší instituce, jako je Nejvyšší soud, Nejvyšší správní soud a Ústavní soud je větší než důvěra v soudy okresní, krajské, apod.

H4: Předpokládáme, že důvěra v soudy se podle veřejného mínění v posledních letech výrazně nezvyšuje.

H5: Předpokládáme, že veřejné mínění je ovlivněno mediálním obrazem o české justici.

4 METODIKA A VÝSLEDKY

Metodou výzkumu bakalářské práce je rozhovor podle předem připravených otázek. Otázek je sedm a každá z nich odhaluje názory respondentů na téma důvěryhodnosti české justice. Otázky byly položeny čtyřem odborníkům z různých organizací, dotýkajících se justice.

Prvním dotazovaným byl Mgr. Jiří Kohoutek, bývalý ředitel odboru legislativy na ministerstvu spravedlnosti a nynější soudce na Obvodním soudu pro Prahu 1. Další rozhovory byly vedeny s Mgr. Michalem Výtiskem, předsedou soudu na Obvodním Soudě pro Prahu 10, a s Mgr. Janou Jurečkovou, členkou Vzdělávací komise Soudcovské unie České republiky. Na závěr proběhl rozhovor s novinářem Jiřím Šťastným, který sám byl členem státní správy, ČTK a nyní je členem redakce MF DNES.

Rozhovory byly vedeny osobně a nahrávány na diktafon, přepsané znění pak dostal respondent ke korektuře. U dvou respondentů byly z důvodu pracovní vytíženosti respektive nemoci rozhovory vedeny nepřímo, dotazovaný odpovídal na zaslané otázky písemně.

Předložené otázky

1. Myslíte si, že lidé mají právní povědomí, znají svá práva a povinnosti?
2. Jaké mají, podle Vás, lidé povědomí o struktuře soudů a jejich rolích?
3. Proč má Ústavní soud, Nejvyšší soud a Nejvyšší správní soud větší důvěru veřejnosti než soudy krajské, okresní, apod.?
4. Lidé soudům vytýkají pomalost a nevykonnost, a dále to, že nejsou nestranné, ba že jsou podjaté a zkorumpované. Proč mají podle Vás takový názor?

5. Jaká je podle Vás skutečná situace?

6. Lidi většinou nehodnotí podle osobní zkušenosti, ale zprostředkovaně - od známých a hlavně z médií. Co by obecně mohlo posílit důvěru v soudy a jak mohou soudy zlepšit svůj mediální obraz?

7. Myslíte si, že jsou novináři schopni psát o soudech a soudních kauzách objektivně?

Respondent č. 1 – Mgr. Jiří Kohoutek

Mgr. Jiří Kohoutek se narodil 24. 4. 1974. Vystudoval Gymnázium Arabská v Praze (rok ukončení 1992) a Právnickou fakultu Západočeské Univerzity v Plzni (rok ukončení 2001). Pracoval 1994-98 Obvodní soud pro Prahu 6, exekuční oddělení, 2001 - 2010 Ministerstvo spravedlnosti ČR postupně funkce vrchní ředitel podsekcce legislativně právní, ředitel legislativního odboru, vedoucí oddělení insolvence. Od roku 2011 soudce na Obvodním soudě pro Prahu 1. Mezi jeho další aktivity patří (2006-2010) Předseda expertní skupiny MSp pro insolvenční právo, (2007-2010) Předseda expertní skupiny pro elektronizaci justice MSp, (2008-2010) předseda zkušební komise pro insolvenční správce, (2006-2010) pověřený zástupce ČR v mezinárodní asociaci International association of insolvency regulators.

Respondent č. 2 – Mgr. Michal Výtisk

Mgr. Výtisk je bývalým místopředsedou Obvodního soudu pro Prahu 1 a nynějším předsedou Obvodního soudu pro Prahu 10. Více osobních informací si respondent nepřál zveřejnit.

Respondent č. 3 – Mgr. Jana Jurečková

Mgr. Jana Jurečková se narodila 30.6. 1972. Vystudovala Právnickou fakultu UK v letech 1990 – 1995. V roce 1996 - 2000 justiční čekatelka OS v Příbrami. V letech 2000 – 2008 soudkyně OS v Příbrami, trestní úsek. Od roku 2008 soudkyně OS pro Prahu 1, civilní úsek

Respondent č. 4 – Jiří Št'astný

Vystudoval informační vědu a knihovnictví na Karlově univerzitě. V novinách začal pracovat na začátku 90. let, kdy působil v domácí redakci Českého deníku. Několik let pracoval ve státní správě. V roce 2004 nastoupil do ČTK, kde se věnoval policii, ministerstvu vnitra a tajným službám. V redakci MF DNES je od léta 2008 a zaměřuje se na bezpečnostní problematiku.

Odpovědi na otázky

1. Myslíte si, že lidé mají právní povědomí, znají svá práva a povinnosti?

Mgr. Jiří Kohoutek na tuto otázku odpověděl takto: „V této souvislosti bych poznamenal, že jsem přesvědčen o tom, že nelze obecně bagatelizovat a říct, že celá populace státu má nějakou konkrétní míru právního povědomí. Jsem toho názoru, že různé skupiny v rámci populace mají v některých segmentech práva vyšší právní povědomí (*např. obchodníci v oblasti obchodního práva*) a u některého segmentu zase naopak nižší. V rámci populace jsou také skupiny, které jsou specializované na setkávání se s právem (*např. velká část zaměstnanců veřejného sektoru, advokáti, atp.*). Jsem blízký názoru, že v současné době je právní řád již tak rozsáhlý a složitý, že úplné právní povědomí v podstatě nemají ani specialisté v oblasti práva. Stačí si jen uvědomit komplikovanost právního řádu s ohledem na právo EU (*nařízení, směrnice*), realizované transpozice, nové instituty např. elektronizace atp. V této souvislosti bych také rád zdůraznil, že dle mého názoru současný stav neustálých legislativních změn, vede k významnému znepráhlednění právního řádu a tedy i nemožnosti dostatečně se v něm orientovat, a to nejen pro právní laiky, ale, a to je alarmující, i právní odborníky. Aniž bych tedy chtěl bagatelizovat, tak jsem toho názoru, že stávající stav a změny v právním řádu vedou ke zhoršování celospolečenského povědomí o platném právu a u některých skupin v obecné populaci tato neznalost hraničí s právní

negramotností. Současně však platí, že jsou velmi výrazné rozdíly mezi úrovní právního povědomí u jednotlivých skupin obyvatelstva.“

Podobný názor, přestože stručnější má i Mgr. Michal Výtisk: „Ne. Důvodem jsou příliš časté a zásadní změny právní úpravy.“

„Vzhledem k obsáhlosti současného práva těžko říci jen ano, nebo ne. Rozhodně se ale situace zlepšuje. S novým režimem totiž znalost práva nabývá na důležitosti. Vemte si kolik lidí si najímalo právníka za socialismu, maximálně při trestní věci nebo rozvodu. Dnes si bez rady advokáta většina lidí neuzavře žádnou smlouvu a rady či informace je ochoten platit. Paradoxně k tomu přispěla divoká doba 90. let, řada podvodů, začátky podnikání, braní velkých půjček, bytová situace a celková situace, kdy lidé zjistili, že se musí starat sami o sebe. V takovém případě si advokáta rádi zaplatí.“ Novinář Jiří Šťastný odpověděl obdobně jako předchozí respondenti.

„Domnívám se, že právní povědomí občanů (obyvatelů) České republiky je obecně velmi nízké. Většina lidí nerozumí základním právním pojmům, nezná ani v základních bodech Ústavu České republiky, nerozumí právnímu systému, má velmi omezené a často zkreslené představy o svých právech a povinnostech. Tristní je zejména nedůvodný skepticismus, představa, že „obyčejný“ člověk se nedovolá spravedlnosti, celý justiční systém je zkorumpovaný. Přetrvává nedůvěra v právo.“ Uvádí Mgr. Jana Jurečková.

2. Jaké mají, podle Vás, lidé povědomí o struktuře soudů a jejich rolích?

„Jsem přesvědčen o tom, že struktura soudní soustavy je v základních rysech asi všeobecně známá. Tím důvodem je to, že organizace soudní moci není v našem státě v podstatě složitá. Nedostatky bych předpokládal ve znalosti pozice Ústavního soudu a jeho chápání v rámci systému soudního moci. Stejně tak se domnívám, že bude velký problém ve znalosti vazby českého soudního systému a evropských institucí zejména evropských soudů.“

To je odpověď Mgr. Jiřího Kohoutka, která se shoduje s názorem Mgr. Michala Výtiska: „V zásadě ví, kdo je kdo. Mají však problém se zařazením Ústavního soudu, který považují za nadřízený soud přesto, že stojí mimo soustavu obecných soudů.“

Jiří Šťastný to vidí takto: „Zřejmě velmi malou. Laik asi neví, a vlastně proč by měl, například od jaké trestní sazby přebírá věc vyšší soud. Lidí vědí, jaké druhy soudů existují, ale méně již o rozdělení kompetencí.“

„Odpověď“ navazuje na předchozí. Většina občanů se v justičním systému neorientuje, neví jaká je úloha jednotlivých soudních stupňů, nerozlišuje pojmy jako pravomoc a příslušnost soudů.“ Odpovídá Mgr. Jurečková.

3. Proč má Ústavní soud, Nejvyšší soud a Nejvyšší správní soud větší důvěru veřejnosti než soudy krajské, okresní, apod.?

„Předpokládám, že toto tvrzení vychází z nějakých statistik. Upřímně nejsem schopen na to odpovědět. Snad ten důvod může být v tom, že na Ústavním a nejvyšších soudech se řeší významné otázky, a ty kauzy jsou mediálně známější.“ reaguje Mgr. Jiří Kohoutek.

Odpověď Mgr. Jurečkové: „V první řadě pokládám za sporné, že veřejnost má větší důvěru v oba nejvyšší soudy a Ústavní soud, není mi známo, zda tento se tento závěr opírá o spolehlivé průzkumy veřejného mínění. Pokud by tomu tak bylo, je možné větší důvěru veřejnosti spíše přičítat způsobu, jak jsou rozhodnutí těchto justičních orgánů prezentována médií. Je zřejmé, že všechny zmiňované soudy častěji rozhodují mediálně sledované kauzy, než například malý venkovský soud.“

O něco kritičtější, ale v podstatě obdobný názor Mgr. Michala Výtiska „Dobrá otázka. V zásadě s jejich činností má osobní zkušenost menší vzorek lidí než se soudy nižšími. Ony pracují de facto mnohem pomaleji než nižší

soudy, přesto to nikdo nevidí. A to proto, že si nikdo (politici) v zásadě nedovolí je kritizovat. Takže odpověď je - lepší mediální obraz.“

„Chtělo by se říci, že je to díky vyšší odbornosti soudců na takových soudech. Je to ale samozřejmě proto, že s nimi vlastně nepřicházejí do styku. O jejich verdiktech čte naprostá většina jen v novinách. Pokud lidé mají vlastní zkušenost se soudy, a tedy i tu špatnou zkušenost, tak v 90 procentech případů právě s těmi nejnižšími. Tam se řeší problémy, které lidi trápí nejčastěji. Drobná kriminalita, sousedské spory, rozvody, majetkové problémy apod....“
odpověď Jiřího Šťastného.

4. Lidé soudům vytýkají pomalost a nevýkonnost, a dále to, že nejsou nestranné, ba že jsou podjaté a zkorumpované. Proč mají podle Vás takový názor?

Názor Mgr. Jiřího Kohoutka: „Domnívám se, že ten základní důvod je mediální obraz justice, který je generován prostřednictvím informací o excesech, nikoliv vytvářen tím, že by byly zdůrazňovány pozitivní výsledky soudů. Jsou neustále komentovány průtahy řízení, excesy jednotlivých soudů, soudců, jsou zdůrazňována případně statistická data, která ukazují na nedodělky, či jinou nevýkonnost. Na druhou stranu zcela chybí pozitivní popis činnosti soudů. Chybí skutečná informace o tom, jaké výsledky soud dosahuje. Jsem přesvědčen o tom, že pokud by byla dostatečně kvalitně prezentována výslednost činnosti soudů, množství případů, vytíženost soudců a justičního personálu, tak by došlo k posunu vnímání justice v tom smyslu, že vykonává velký objem kvalitní práce. Na druhou stranu je bezesporu jasné to, že soudy s ohledem na vývoj v právním a ekonomickém systému, a transformaci procesů k otevřené ekonomice jsou v současné době podstatně zatíženější než v předcházejících obdobích, a to sebou nese samozřejmě množství problémů, které bezesporu prostě medializované jsou. Ale je otázka způsobu medializace, zda se to prezentuje jako vina či neschopnost soudů nebo jako pozitivní problém, který se nějakým způsobem někdo snaží řešit. To je

pochopitelně otázka činnosti ministerstva a jeho specializovaných tiskových odborů.“

„Mediální obraz. Samozřejmě jako v každé profesi se najdou „špatní“ soudci, kteří se nechají zkorumpovat anebo pracují líně. O těchto případech se v médiích mluví. Když je na soudce podán kárný návrh, media píšou a mluví jenom o tom. Pokud však následně je soudce osvobozen, nikdo o tom nepíše. Skoro každý, koho se zeptáš, Ti řekne, že justice je zkorumpovaná. Pouze však 1 z 10.000 lidí možná má nějakou osobní špatnou zkušenost. Přesto ti každý odpoví negativně. Proč? Mediální obraz činěný na zakázku ministra spravedlnosti, který „je jediným, kdo dokáže justici napravit a vyčistit“.“ Názor Mgr. Michala Výtiska.

Pohled J. Šťastného je rozdílný než pohledy předchozích respondentů: „Jednak je to proto, že od soudu odchází vždy jedna strana sporu nespokojená a ta vždy bude tvrdit, že za to může špatný či podplacený soudce, zkorumpovaný státní zástupce atd. atd. Pomalost soudů je kritizována bohužel stále právem. Lhůty, které nyní považujeme za přijatelné a lepší než v minulosti, jsou v zahraničí nepřijatelné.“

5. Jaká je podle Vás skutečná situace?

Názor Mgr. Jurečkové: „Odpověď na otázky 4) a 5) pokládám za natolik propojené, že jsem si dovolila pro zjednodušení odpovědět na obě současně.

Pokud jde o pomalost a nevykonnost soudů. V zásadě jí veřejnost vytýká většině soudů důvodně.

Je třeba v první řadě poukázat na to, že situace je zásadně odlišná u jednotlivých soudů i v rámci soudních krajů. Tyto rozdíly jsou leckdy naprosto diametrální. Existuje řada soudů, např. ve středních Čechách, které pracují velmi rychle (Příbram, Mladá Boleslav) oproti tomu existují soudy (Chomutov), které vyřizují věci příslovečně pomalu. Příčin tohoto stavu je

několik, zásadně však jde o dlouhodobě vadnou politiku správy soudnictví. Neexistuje samospráva soudnictví, veškeré finanční i personální otázky jsou řešeny shora Ministerstvem spravedlnosti. Není zohledňován vývoj nápadu v jednotlivých soudních agendách, chybí realistická systemizace – stanovení počtu soudců potřebných k vyřízení agendy. Na většině soudů chybí dostatek odborných zaměstnanců – vyšších soudních úředníků a protokolujících úředníků, finanční ohodnocení administrativních pracovníků je nedostatečné, chybí motivace k práci i perspektiva. Většina soudů dlouhodobě zpracovává více agendy, než kolik odpovídá počtu soudců a administrativy. K tomu je třeba připočíst rovněž zastaralé procesní předpisy, nedůvodně širokou možnost mimořádných opravných prostředků, které vedou k neúměrné délce řízení.

Nestrannost a korupce.

Podle mého názoru, české soudnictví není korupční, pokud se případ korupce objeví, jedná se skutečně o zcela ojedinělé jevy, rovněž rozhodování je v naprosté většině nestranné. Nelze přehlédnout, že téměř proti všem soudním rozhodnutím je přípustný opravný prostředek a sotva si lze představit, že by bylo možno korumpovat všechny soudce – počínaje soudem prvního stupně, přes členy odvolacího senátu až po senáty Nejvyššího soudu.

Názor veřejnosti, že soudy pracují zaujatě je dán optikou toho, jak veřejnost sama, vnímá spravedlnost.

Pokud jde o trestní kauzy, je výsledek rozhodování soud vždy jen výsledkem předchozího přípravného řízení. To jak soud v trestní věci rozhodne je dáno tím, jak kvalitní a důkazy podepřená byla podaná obžaloba a ta je závislá na práci policie. Pokud tedy selhává policie a státní zastupitelství, soud nemůže jejich činnost suplovat a trestní věc zákonitě dopadne ve prospěch obviněného. Pokud veřejnost tento výsledek vnímá tak, že obviněný soud uplatil, není se čemu divit. Není to však rozhodně chyba soudů.

V civilních věcech je postoj veřejnosti ovlivněn tím, že jedna strana bude ve věci vždy neúspěšná a bude mít důvod podezírat soud z podjatosti.“

„Na to už jsem v podstatě odpověděl v předcházejícím. Podle mého osobního názoru, jako každá velká firma, má justice své problémy, ale nemyslím, že by to byly problémy, které by zásadním způsobem omezovaly nezávislé zákonné rozhodování v absolutní většině případů. Jsem přesvědčen, že soudy v současné podobě zajišťují rozhodování relativně rychlé a spravedlivé s relativně nízkým výskytem chyb, což je podle mě hlavním cílem soudní moci. To, že tento stav ve skutečnosti neodpovídá mediálnímu obrazu, jsem popsal v odpovědi na předchozí otázku.“ (Mgr. Jiří Kohoutek).

Mgr. M. Výtisk soudí, že situace je „mnohem lepší, než si všichni skutečně myslí.“

J. Šťastný: „Těžko říci. Podle oblíbeného rčení je v každé profesní skupině stejné zastoupení "grázlů" jako ve zbytku společnosti. Proč by tedy u soudů mělo být méně korupce než jinde. Proti - Soudci procházejí dlouhým výběrem, testy a přípravou. To vše už může něco ukázat a naznačit. Vědí, že strana sporu, kterou by úmyslně poškodili, se bude snažit proti verdiktu odvolat a může také na nepravost poukázat. Pro - soudci na druhou stranu vědí, že jsou prakticky neodvolatelní a současné formalistické pojetí jim v tom nahrává. I rozsudek jdoucí zcela proti úmyslu zákonodárce a smyslu zákona lze úspěšně obhajovat přesným odkazem na text paragrafu. Po jisté době praxe nelze vyloučit jakési odcizení soudce normálnímu životu a propadnutí falešnému pocitu pýchy.“

6. Lidi většinou nehodnotí podle osobní zkušenosti, ale zprostředkovaně - od známých a hlavně z médií. Co by obecně mohlo posílit důvěru v soudy a jak mohou soudy zlepšit svůj mediální obraz?

Mgr. J. Kohoutek: „Znovu se vracím k tomu, co už jsem předeslal v předchozích odpovědích. Dle mého osobního názoru jedno z mála řešení jak zlepšit mediální obraz justice, mám tím na mysli soudní soustavu, pravděpodobně i soustavu státního zastupitelství, a vězeňství, je prezentování nikoliv pouze excesů a neúspěchů, ale zaměřit se na dlouhodobé publikování

pozitivních výsledků justice a skutečného obrazu a výslednosti činnosti justice. To samozřejmě neznamená, že by nebyly sledovány excesy v rámci fungování systému, ale mediální obraz justice by měl být generován jako vyvážený.“

„Posílit důvěru v práci soudů a vylepšit jejich obraz by mohlo jen reálné zlepšení jejich práce. To předpokládá, racionální reformu soudnictví, dostatečné a stabilní personální obsazení soudů, fungující elektronizaci justice, modernizaci procesních předpisů.“ Říká Mgr. Jurečková.

Mgr. M. Výtisk se k tomuto vyjádřil takto: „Velmi dobrá otázka. Soudy nemají možnost najmout si PR pracovníky jako politici, kteří by budovali její pozitivní obraz. Justice nikdy nebude a ani nemůže mít důvěru většiny obyvatel.“

J. Šťastný má zcela odlišný názor z pohledu novináře: „Především komunikovat. Soudce vynáší rozsudek sledovaný miliony občanů a on ho odmítne jakkoli komentovat. Nemá potřebu ani snahu stručně vysvětlit proč se rozhodl tak či onak, protože nemusí, prostě vynesl verdikt a tím to pro něj končí. Další interpretace je pak na stranách sporu, které ji samozřejmě podávají již po svém. Přitom pár vět odhalujících jakými úvahami se ubíral a proč považuje svůj verdikt za správný, by všemu pomohla a ještě přispěla k větší předvídatelnosti práva.“

7. Myslíte si, že jsou novináři schopni psát o soudech a soudních kauzách objektivně?

Názor Mgr. J. Kohoutka: „Dle mého osobního názoru soudní kauza a soudy nejsou žádný výjimečný subjekt nebo sociální fenomén, takže schopnost novinářů psát objektivně o soudech a soudních kauzách je úplně stejná jako schopnost novinářů psát objektivně o jakékoli jiné skutečnosti, která se v rámci dění ve společnosti a obecných věcí projevuje. Z toho důvodu je podle mne míra objektivity novinářů úplně stejná jako u jakýkoliv jiných kauz. Ať už jsou soudní nebo například politické.“

Mnohem kritičtější názor Mgr. M. Výtiska: „Bohužel většina ne. Senzace je víc než seriózní žurnalistika, ta ti slávu nikdy v české kotlině nepřinese.“

J. Šťastný: „Samozřejmě, že ano. Příkladem je kolega Němeček či Drchal z LN v příloze Právo a justice. Perfektní vzhled do problematiky, přijatelné a čtivé podání...“

Názor Mgr. Jany Jurečkové: „Obávám se a to i na základě vlastních zkušeností, že media nejsou schopna objektivně o činnosti soudů informovat. Když pominu možnost, že ze strany některých médií může jít o záměrné zkreslení informací na objednávku, jsou zde objektivní a subjektivní příčiny. Objektivní příčina zkreslování informací tkví v podstatě novinářské práce – ať jde o novinový článek nebo TV reportáž, vždy je hlavním požadavkem stručnost – jak lze však zestručnit trestní rozsudek o padesáti stranách, aby zákonitě nedošlo ke zkreslení? Jakmile je nutné podat informaci stručně, jde v případě rozhodování soudu již o informaci neúplnou a zpravidla zavádějící. Subjektivní příčina je v nedostatečném vzdělání většiny žurnalistů. Právo a zejména právo aplikované soudy představuje širokou a vysoce specializovanou problematiku, bez opravdu podrobného právního vzdělání, znalosti pojmosloví, principů aplikace a interpretace práva i praktických zkušeností s činností soudů, není novinář jednoduše schopen informovat veřejnost o činnosti soudů objektivně.“

5 DISKUSE

V úvodu praktické části bylo vysloveno pět hypotéz, nyní můžeme porovnat, do jaké míry byly rozhovory potvrzeny nebo vyvráceny.

H1: Předpokládáme, že důvodem nízké důvěry soudů veřejností je nedostatečná informovanost.

U této hypotézy se potvrdila pravdivost v rozhovorech, kde stejný názor měli i respondenti. Nedostatečná informovanost je částečně zaviněna častou změnou zákonů.

Mgr. Kohoutek na toto téma dodává: „Jsem blízký názoru, že v současné době je právní řád již tak rozsáhlý a složitý, že úplné právní povědomí v podstatě nemají ani specialisté v oblasti práva... Aniž bych tedy chtěl bagatelizovat, tak jsem toho názoru, že stávající stav a změny v právním řádu vedou ke zhoršování celospolečenského povědomí o platném právu a u některých skupin v obecné populaci tato neznalost hraničí s právní negramotností.“

Mgr. Výtisk tuto hypotézu také potvrzuje: „Důvodem jsou příliš časté a zásadní změny právní úpravy.“

H2: Předpokládáme, že veřejnost nemá dobré povědomí o struktuře soudů.

Tato hypotéza se ani nepotvrdila, ani nevyvrátila. Podle rozhovorů povědomí o struktuře soudů lidé mají aspoň základní. Horší je nejspíš povědomí o Ústavním soudu a jeho pozici v systému soudů.

Mgr. Kohoutek k tomuto tématu říká „Jsem přesvědčen o tom, že struktura soudní soustavy je v základních rysech asi všeobecně známá. Tím

důvodem je to, že organizace soudní moci není v našem státě v podstatě složitá. Nedostatky bych předpokládal ve znalosti pozice Ústavního soudu a jeho chápání v rámci systému soudního moci.“

Pan Šťastný dodává „Zřejmě velmi malou. Laik asi neví, a vlastně proč by měl, například od jaké trestní sazby přebírá věc vyšší soud. Lidí vědí, jaké druhy soudů existují, ale méně již o rozdělení kompetencí.“

H3: Předpokládáme, že důvěra ve vyšší instituce jako je Nejvyšší soud, Nejvyšší správní soud a Ústavní soud je větší než důvěra v soudy okresní, krajské, apod.

Podle výsledků výzkumů veřejného mínění se tato hypotéza potvrdila. Podle respondentů rozhovorů to může být zapříčiněno větší medializací soudních případů než u běžných soudů.

Mgr. Výtisk na tuto hypotézu reaguje takto: „V zásadě s jejich činností má osobní zkušenost menší vzorek lidí než se soudy nižšími. Ony pracují de facto mnohem pomaleji než nižší soudy, přesto to nikdo nevidí.“

Jiří Šťastný tuto hypotézu taky potvrzuje „...je to díky vyšší odbornosti soudců na takových soudech. Je to ale samozřejmě proto, že s nimi vlastně nepřícházejí do styku. O jejich verdiktech čte naprostá většina jen v novinách.“

H4: Předpokládáme, že důvěra v soudy se podle veřejného mínění v posledních letech výrazně nezvyšuje.

Tato hypotéza se potvrdila u výzkumu veřejného mínění, kdy se důvěra pohybuje zhruba mezi 20 a 40 procenty. Z rozhovorů vyplývá, že je to zapříčiněno špatnou medializací české justice.

H5: Předpokládáme, že veřejné mínění je ovlivněno mediálním obrazem o české justici.

Podle rozhovorů vyplývá, že tato hypotéza se také potvrdila. Podle Mgr. Kohoutka „... je otázka způsobu medializace, zda se to prezentuje jako vina či neschopnost soudů nebo jako pozitivní problém, který se nějakým způsobem někdo snaží řešit... Dle mého osobního názoru jedno z mála řešení jak zlepšit mediální obraz justice... je prezentování nikoliv pouze excesů a neúspěchů, ale zaměřit se na dlouhodobé publikování pozitivních výsledků justice a skutečného obrazu a výslednosti činnosti justice“

Mgr. Výtisk k tomuto tématu také reaguje „Soudy nemají možnost najmout si PR pracovníky jako politici, kteří by budovali její pozitivní obraz. Justice nikdy nebude a ani nemůže mít důvěru většiny obyvatel.“

ZÁVĚR

Od doby vzniku demokratické české justice v roce 1993 nastaly v soudnictví změny. Mezi hlavní změnu patřil zákon o soudech a soudcích, jehož primárním úkolem je poskytovat ochranu právům a rozhodovat o právech, povinnostech a právem chráněných zájmech fyzických a právnických osob. Dále uplatňování Listiny základních práv a svobod. Některé změny byly zapříčiněny také podmínkami pro vstup do Evropské unie, kterými jsem se také zabývala.

Všechny tyto změny ovlivňovaly důvěru obyvatel v soudy. Podle výzkumů veřejného mínění vyplývá, že důvěryhodnost je stabilní, ale nízká. Jedinými výjimkami jsou vyšší soudní instituce Nejvyšší soud, Ústavní soud a Nejvyšší správní soud.

Na základě získaných teoretických informací jsem si stanovila hypotézy a formou rozhovorů jsem se snažila zjistit, zda jsou pravdivé či nikoli.

V úvodu své práce jsem si položila dvě otázky, jejichž zodpovězení bylo cílem mé bakalářské práce. V teoretické práci jsme si odpověděli na první z těchto otázek. Jakou důvěru veřejnosti má česká justice, byla zodpovězena hlavně v druhé kapitole, kde uvádím výzkumy veřejného mínění. Jak jsem již uvedla výše, důvěra obyvatel České republiky je nízká a ustálená.

Dalším mým cílem bylo zodpovědět si otázku, proč tomu tak je. Proč má česká justice natolik špatný mediální obraz? Na tento cíl jsem se snažila najít odpověď v praktické části bakalářské práce.

Podle vlastního výzkumu, však vidíme i jiné pohledy na danou problematiku. Tři z mých čtyř respondentů jsou zaměstnání v českém soudnictví a čtvrtý v médiích. Na těchto příkladech můžeme vidět, že názory jsou sice odlišné, ale justiční činitelé se v mnoha případech shodovali. Na rozdíl od novináře, který špatný mediální obraz justice klade za vinu právě soudcům. Z těchto ucelených údajů vyplývá, že tato problematika je nadále nedořešená.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

1. Bičovský, J. Pokleslost justice a její obroda. Praha: Gema Art. 1995
2. Boguszak, J. Politické strany - kontinuita a diskontinuita (právní kazuistika). AUC Luridica. 1999
3. Česká justice - Otázky správy a nezávislosti. Praha: Transparency International - ČR: Srpen 2010. ISBN: 978-80-87123-15-7
4. Harvánek, J. a kol. Teorie práva. 1.vydání: Copyright.1998. ISBN:80-210-1791-0
5. Knapp, V. a kol. Tvorba práva a její současné problémy. 1. vydání. Praha: Linde. 1998. ISBN: 80-7201-140-5
6. Listina základních práv a svobod
7. Malý, K., M. Tomášek. Nové jevy v právu na počátku 21. Století. 1. vydání. Praha: Karolinum. 2009. ISBN: 978-80-246-1686-5
8. Pavlíček, V. O české státnosti - úvahy a polemiky, 3. Demokratický a laický stát. 1. vydání. Praha: Karolinum. 2009. ISBN: 978-80-246-1642-1
9. Pavlíček, V. Ústavní právo a státověda, 1. dílo. Obecná státověda. Praha: Linde. 1998. ISBN:80-7201-141-3
10. Svoboda, Z., P. Mišúr. Instituce státní moci v ČR. Praha: Linde. 2007. ISBN: 978-80-86131-74-0
11. Šíma, A., M. Suk. Základy práva, pro střední a vyšší odborné školy. 9. doplněné vydání. Praha: C. H. Beck. 2009. ISBN: 978-80-7400-156-7

INTERNETOVÉ ZDROJE

1. Ministerstvo spravedlnosti.
<http://194.213.41.20/justice/ms.nsf/Index?OpenPage> [online]. 2002 – 2012 [cit. 2012-1-20].
<http://194.213.41.20/justice/ms.nsf/Dokumenty/69F43C47BBE0F953C1256CCB0036AAB0>
2. Ústavní soud. Postavení a pravomoci Ústavního soudu. www.concourt.cz [online]. 2009–2012 [cit. 2011-12-29].
<http://www.concourt.cz/clanek/2023>)
3. Složení a rozdělení Nejvyššího soudu. www.nsoud.cz [online]. 2011–2012 [cit. 2011-12-29].
http://www.nsoud.cz/JudikaturaNS_new/ns_web.nsf/web/ONejvyssimsoudu~Obecneinformace~Nejvyssi_soud_Ceske~?open&lng=
4. Evropská unie v České republice.
http://ec.europa.eu/ceskarepublika/index_cs.htm [online]. 2008-2012 [cit. 2012-1-10].
http://ec.europa.eu/ceskarepublika/cr_eu/index_cs.htm#zadost
5. Zenkner, P., Vstup ČR do EU. <http://www.euroskop.cz/> [online]. 2005-2012 [cit. 2012-1-25]. <http://www.euroskop.cz/803/sekce/vstup-cr-do-eu/>
6. © Delegace Evropské komise v České republice. <http://www.estav.cz/> [online]. 2003-2012 [cit. 2011-12-6]. http://www.estav.cz/tema/evropska-unie/eu002.asp#_Toc35845373
7. <http://www.stem.cz/clanek/2120>
8. <http://www.stem.cz/clanek/2238>
9. Motl, T. www.sucr.cz [online]. 2005-2012 [cit. 2012-1-21].
[http://www.sucr.cz/zpravy-a-stanoviska/pohledy-a-nazory/310-co-ohrozuje-ceskou-justici--\(tiskova-zprava\).html](http://www.sucr.cz/zpravy-a-stanoviska/pohledy-a-nazory/310-co-ohrozuje-ceskou-justici--(tiskova-zprava).html)
10. Kolaja, D. www.ejustice.cz [online]. 2010-2012 [cit. 2012-1-10].
<http://www.ejustice.cz/jan-muhlfeit-ceske-soudce-radi-podporime>

11. Hrdličková, I. www.sucr.cz. 2005-2012 [cit. 2012-1-21].
<http://www.sucr.cz/zpravy-a-stanoviska/slovo-soudce/65-slovo-soudce-na-brezen.html>

SEZNAM GRAFŮ

Graf č. 1: Důvěra v nejvyšší soudní instituce.....	50
Graf č. 2: Vývoj důvěry v nejvyšší soudní instituce.....	51
Graf č. 3: Vliv vzdělání na důvěru v nejvyšší soudní instituce.....	52
Graf č. 4: Vliv stra. Preferencí na důvěru v nejvyšší soudní instituce.	52
Graf č. 5: Hodnocení práce soudů.....	53
Graf č. 6: Vývoj názorů na práci soudů.....	54
Graf č. 7: Vývoj důvěry v nezájatost soudů.....	54

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Jaroslava Faldynová

Obor: Sociální a mediální komunikace

Forma studia: prezenční

Název práce: Česká justice a její důvěryhodnost

Rok: 2012

Počet stran: 67

Počet titulů české literatury: 11

Počet internetových zdrojů: 11

Vedoucí práce: RNDr. Jaroslav Huk, CSc.